

1. Michaelis / Joh. Georg / diff. de viro stante
inter Myrtos, Halle 1739.
2. Moller / Christoph Gottfr. / diff. de Genuina
vocium xarakter et ypostasi notione,
Lippie 1738.
3. Mosheim / Joh. Laur. / diff. de Jesu Christo
vindice dogmatis de mortuorum ad
vitam reditu, Helmst. 1740.
4. Müller / Gottfr. Ern / diff. de papolatrici.
Lippie 1726.
5. Müller / phil. / diff. de jure Dei in Homines,
jena ~~1667~~
1701.
6. diff. de regno Israelii restauran.
do, jena 1704.
7. crocodilus lachrimans, jena 1733.
8. diff. de Jesu Christo deandropo, jena
1704.
9. deus dei / Cuspi. Gottfr. / diff. de gloria
templi secundi jena 1661.

10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23

m. 2
DISSERTATIO PHILOLOGICA
DE
GENVINA VOCVM
ΧΑΡΑΚΤΗΡ ET ΥΠΟΣΤΑΣΙΣ
NOTIONE
AD ILLUSTRANDVM LOCVM
EBR. I. v. 3.

QVAM
INCLVTI PHILOSOPHORVM ORDINIS
AVCTORITATE ET PERMISSV
D. IV. NONARVM APRILIS A. R. S. MDCCXXXVIII.
PLACIDAE ERVDITORVM DISQVISITIONI
SVBMITTET
M. CHRISTOPHORVS GOTTHELF
MOLLERVS
FREIBERGENSIS
RESPONDENTE
IOANNE GOTTLOB BURGERO
NAÜNDORFF. MISN.
S. S. THEOL. STVDIOSO

LIPSIÆ
EX OFFICINA LANGENHEMIANA.

16

DISSERTATION PHILOSOPHICA

GENIVIA VOCVM

XAPAKTHP ET THOZTAIZ

NOTIONE

AD ILLV. GRANDV. LOCVM

PER A.M.

AM

INCLVTI PHILOSOPHORVM ORDINIS

AVGUSTALII ET RERVM

D. IV. NOBILIVM ABBATIS A. R. M. S. S. S. S.

PRACIDAE ERVDITIVM DIS. VISIONE

AVGUSTALII

M. CHRISTOPHORVS GOTTHELD

MOLLERVS

ERVDITIVS

AVGUSTALII

IOHANNES GOTTLOB

ERVDITIVS

AVGUSTALII

IN ORDINE LANGENHEIMIAN

V I R O

SVMME REVERENDO, MAGNIFICO
ATQVE EXCELLENTISSIMO,

DOMINO

CHRISTIANO FRIDERICO
WILISCHIO

DOCTORI THEOLOGO CELEBERRIMO,
PASTORI FREIBERGENSIVM PRIMARIO,
RERVMSACRARVM TAM IPSIVS VRBIS, QVAM
CIRCVMACENTIS AGRI, ANTISTITI GRA-
VISSIMO, ATQVE SCHOLARCHAE
MERITISSIMO.

PATRI, ATQVE PATRONO SVO,
AETERNVM DEVENERANDO.

NEC NON

V I R O

VIRIS
PRAENOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS,
CONSULTISSIMIS, PRUDENTISSIMIS,
INCLUTAE
REIPUBLICAE FREIBERGENSIS
CONSULIBVS,
PRAETORIBVS,
ATQVE
RELIQVIS ORDINIS SENATORII
PATRIBVS CONSCRIPTIS.
DOMINIS, ATQVE PATRONIS
DEVOTE SEMPER COLENDIS.

NON 222

VIRI,
SVMME REVERENDE ET MAGNIFICE,
PRAENOBILISSIMI, AMPLISSIMI,
CONSULTISSIMI, PRVDENTISSIMI,

PATRES, ATQVE PATRONI

OMNI PIETATIS CVLTV, AETERNVM
PROSEQVENDI

*Quibus potius, quam VOBIS,
PATRES, atque PA-
TRONI EXCEL-
LENTISSIMI, stu-
diorum meorum rationem
reddendam esse, existima-
tis? VOS estis, quorum auspiciis musarum
castra in schola VESTRA olim ingressus
sum, VOS estis, quorum indulgentia tirocinia
ibidem ponere, mihi licuit. VOS estis, quo-*

)(3

rum

rum auctoritate atque consiliis, ad altiora
progredi, non dubitavi, VOS etiam estis, quo-
rum munificentia in academia mirifice adiu-
tus sum, et quorum favore conatus mei ad
maturitatem aliquam sunt adducti. Iam
reditum, nec VOBIS inuitis, ad VE-
STRVM Patrocinium meditor: at in con-
spectum VESTRVM, mihi sanctissimum,
prodire omnino dubito, rationem nisi VO-
BIS, PATRONI EXCELLENTIS-
SIMI, exhibuerim, ex qua VOS VE-
STRA certe non apud plane indignum be-
neficia collocasse, constare possit. Iam ideo
VOBIS, PATRONI EXCELLEN-
TISSIMI, hanc qualemcunque Disserta-
tionem demisse offerre, audeo. Quam parum
autem leuissimum hoc opusculum, VESTRAM
exaequare possit insignem beneficentiam, vi-
deo omnino, sed omne etiam, quod ipsi deest
ponderis, ex VESTRA ad illud accedere
auctoritate et indulgentia, noui. Omni ita-
que qua par est a VOBIS, PATRONI
EXCELLENTISSIMI, contendo re-
uerentia, velitis hanc gratissimi obstrictissi-
mique animi tesseram, obseruantiae et pieta-
tis aeternae obsidem, perpetuaeque reueren-
tiae monumentum, ea, qua semper in me fui-
stis humanitate et indulgentia, accipere. Ego
sane,

*sane, qui totus VESTER sum, nouo hoc
beneficii genere, ad ea omnia, quae VO-
BIS debeo felicius expedienda, excitabor,
hancque mihi legem dictam putabo, assiduis
ardentissimisque precibus perpetuam VO-
BIS, omnibusque numeris absolutam, ab aeter-
no Numine felicitatem impetrare.*

**NOMINVM VESTRORVM
EXCELLENTISSIMORVM AMPLIS-
SIMORVMQVE**

Scribendam
Lipsiae pridie Kal. Aprilis
A. R. S. M DCC XXXVIII.

CULTOR DEVOTVS
M. CHRISTOPH. GOTTHELF MOLLERVS.

CONSPECTVS DISSERTATIONIS.

- Prooemium, diuersos diuersorum in oracula de diuinitate Christi infelicissimos conatus, recenset.*
- §. I. Subiectum dicti Paulini explicat et confirmat.
- §. II. Vocis *χαρακτηρες* derivationem, suppeditat.
- §. III. Vocis *χαρακτηρες* significationem illustrat ex autoribus profanis.
- §. IV. idem praestat ex *Versione LXX. Interpp.*
- §. V. idem suppeditat e *patribus Ecclesiae.*
- §. VI. *Quaenam significatio nostro in loco obtineat, demonstrat.*
- §. VII. De Vocis *ὑποσάσεως* *Ety-mologia sermo est.*
- §. VIII. Ad genuinam vocis *ὑποσάσεως* significationem euoluendam, citantur *autores profani.*
- §. IX. *Harum sententiarum ἀναθεματισμοῦ instituitur.*
- §. X. *Significatio ὑποσάσεως eruitur e LXX. Interpretum Versione.*
- §. XI. *e N. T. Oraculis.*
- §. XII. *e Patribus Ecclesiae.*
- §. XIII. *Significatio quae in loco nostro imprimis adhibenda, euincitur.*
- §. XIV. *Contra illos, qui omnes N. T. phrasas e lingua Hebraica volunt explicari, quaedam monentur.*
- §. XV. *Veteres huius oraculi falsi interpretes recensentur.*
- §. XVI. *E recentioribus Limborchius refutatur.*
- §. XVII. *Clerici falsa explicatio reiicitur.*
- §. XVIII. *Contra Crellii explanationem quaedam adducuntur.*
- §. XIX. *ad quodnam Subiectum ἀντὶ referendum, demonstratur.*
- §. XX. *Finis Dissertationi imponitur.*

PROOE-

Ἐν τῷ ἐνδυναμῆντι Χριστῷ!

PROOEMIUM.

§. I.

Eximiam et plane incomparabilem, quam *Deus O. M.* circa sanctissima sua oracula conspiciendam praebuit hominibus, providentiam mirari satis nequeo, et quoties singulare ac paternum hoc *Dei* nostri beneficium paulo curatius considero, confidero autem saepius, toties non solum devotissima ad illud mente agnoscendum, sed etiam ad maximas, vti par est, ipsi agendas gratias pro praestita hac nobis gratia, quam maxime impellor, impellenturque, vt arbitror, omnes, qui sinceri *Dei* nostri sunt cultores.

§. II.

Quoties e contrario grauissimos nefandosque quorundam, imo multorum hominum intueor impetus, quibus sacras inuadere haud erubuerunt paginas; toties stupefactus horreo, et scelestissimos horum hominum ausus, eorundemque impios et non satis deplorandos conatus, vix ac ne vix quidem verbis exprimere, nedum reprehendere, satis valeo.

A

§. III.

§. III.

Tristissima proh dolor! experientia, et Historiarum monumenta luculentissima demonstrant, quod omni tempore acerrimi, tum externi, tum interni extiterint hostes, qui omnes et ingenii et iudicii vires, a benignissimo creatore non ad laedendum, sed promouendum illius honorem concessas, eo adhibuerint, vt diuinam Scripturae S. auctoritatem, aut prorsus euerterent, aut si eandem admiserint, praecipua tamen religionis christianae capita turpissime foedarent, et clarissimum saepius a *Spiritu S.* suppeditatum sensum friuole detorquerent, adeoque sapientissimae diui PAULI admonitionis plane essent incurii *) παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ἦ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἥτε δὲ καθηρισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοί, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ.

§. IV.

Nullus fere error, etiam absurdissimus vnquam fuit in Ecclesia, cuius praesidium eius patroni in Scriptura non quaesuerint, et quod mireris, se inuenisse somniare haud dubitauerint. Si causam velis, nullam deprehendes aliam, quam, vt homines illi seductores falsis suis sententiis speciem quandam acquirerent, qua imprudentiores ac infirmiores eo facilius decipere daretur: et hinc tot iniquarum oraculorum diuinorum inuersionum, seu quod rectius, detorsionum, origo infelicissima.

§. V.

Pluribus meridiano sole clariorem hanc veritatem hic exponere non licet, vno tamen saltem exemplo rem adhuc declarare placet. Cur famosiores illi homines LAELIVS, et FAUSTVS SOCINVS, cur omnes eorum veteres pariter ac recentiores aetate infelicissimi, tam multa, tamque clarissima veteris non minus, quam noui foederis oracula ini-que plane, et reclamante quasi *Spiritu S.* explicuerunt, aut praepostero potius consilio detorserunt? Causa in promptu est:

*) 1. Cor. I, 10.

est: vt nimirum erroribus plane nefandis fucum quendam adpingerent, et *Christum* in primis, adorandum nostrum *Seruatorem*, diuinitate sua priuare tentarent. Hinc non tam mirandum, quam deplorandum magis, quod coecutientes illi homines primum de Messia per Mosen consignatum Euangelium Gen. III, 15. *הוּא יְשׁוּעָה רַחֵם וְאַתָּה תְּשׁוּעָתִי*: עֲקָב minime de femine mulieris, de Domino nempe nostro ac *Seruatore* IESV CHRISTO, caput daemonis contrituro, sed cum Iudaeis de hostili homines inter et serpentes dissidio exponant. Quorum vero deliramenta pari cum modestia et eruditione nuper refutauit, *Patronus incomparabilis Summe Venerabilis* CHRIST. FRID. BOERNERS, S. S. Theol. D. Prof. Primarius, et praecipuum Academiae ornamentum. *)

§. VI.

Quemadmodum vero sic infestissimi Deitatis *Christi* hostes, hanc de *Christo* promissionem male interpretari, haud dubitarunt: ita etiam caetera de *Christo* oracula in Veteri Testamento obuia, obscurare omni studio laborarunt cum veteribus, recentiores. Ex recentiori aeuo duos nominare sufficiet, qui ad castra Socinianorum transire, et *Christum* e Scriptis S. proscribere, haud fuerunt veriti. Certo certius est Gen. XXXII, 26. et sequentibus angelum coluclatorem *Patriarchae Iacobi* non creatum, sed increatum,

A 2

Chri-

*) vid. Commentationem eiusdem natalitiam publice propositam L. 1736. 4. p. 12. vbi famosissimos Socinianos, huius detorsionis Patronos, scilicet *Io. Sommerum* in *Refutat. Pet. Caroli* L. II. Cap. 3. f. 73. *Val. Smalcium* in libro de diuinitate *Iesu Christi* cap. 2. p. 4. et in *Refutatione* libri *Mart. Smigleccii* de satisfactione *Christi* cap. X. p. 266. et 269. seqq. et p. 14. *Christianum Democritum* *Rediuium*, et nouum illum, eundemque infelicissimum, *Wertheimensem Bibliorum interpretem* profligauit. Confer vero etiam eiusdem commentationem Paschalem L. 1737. editam, vbi genuum sensum solidissime enucleauit, parique cum cura contra friuolas aduersariorum exceptiones firmavit.

Christum nempe *Filium Dei*, fuisse. Verum enim vero placuit *Ioanni Clerico* uti saepius, ita et hoc in loco cum *Soci-nianis* coecutire, et angelum hic statuere saltem creatum *). Alter est *Balthasar Beckerus*, qui plane somniat, quare etiam *luctam Iacobi* cum angelo increato, nimirum *Christo*, vero *Deo*, non vere et realiter, sed saltem in visione nocturna, eaque diuina, vi imaginationis factam fuisse scribit. En illius verba Germanice conuersa **): *Iacobs Ringen mit Gott, und das Gespräch, so sie mit einander gehalten, achte ich, das es wie sonst jedesmahl vor und nach, in einen Göttlichen Nacht-Gefichte geschehen sey*: tam diligens antiquus ille serpens omni aeuo fuit, ut ad oracula de *Christo* euer-tenda ac deprauanda, impios homines excitaret. Sed in praesenti non immorabimur somniis his refutandis: dum otia nobis fecit *Vir maxime Venerabilis, Fautor cum cura colendus, M. IEREMIAS FRIDERICI*, et cum ipso alii. ***)

§. VII.

Progredimur potius ad Nouum Foedus et tribus saltem demonstramus exemplis, quo impio conatu, impii illi homines et clarissima nonnunquam illius verba de *Christo* detorquere laborent. Clarissimum sane de diuinitate *Christi* exhibet diuus *Iohannes* testimonium C. I, v. l. ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λό-

*) In Commentario in Gen. XXXII. 26. p. 218.

**) In seiner bezauberten Welt L. II. C. XI. §. 10. p. 72.

***) Duas hic Lipsiae anno 1729. habuit Dissertationes contra hos nugatores *Ioan. Clericum* et *Balthasarem Beckerum*, quarum priori probatum dedit ipsum *Deum* aeternum *Iacobi* fuisse colluctatorem, posteriori vero, *Filium Dei* seu secundam Trinitatis personam cum *Patriarcha* piissimo esse luctatum. Adde *Praeceptoris Excellentissimi, Summe Reuerendi SALOMONIS DEY-LINGII* Exercitationem de Angelo colluctatore *Iacobi*, quae extat in *Observationibus Misc. P. II. Exercit. XIV. p. 818. seqq. Lips. 1737. 4to. editis. Confer etiam CHRIST. AVGVSTI HEV-MANNI* Dissertationem de reluctatione *Dei* aduersus *Iacobum* Goettingae 1732.

ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος. Quem vero latet, quam sane miserrime diuinum hoc oraculum deprauare et verum ac genuinum *Spiritus S.* sensum e medio plane tollere omnem mouerit lapidem infausto molinine FAUSTVS SOCINVS, et qui eius in sententias iurarunt sectatores. *)

§. VIII.

Taceo veteres et ex recentioribus iam ad solum L. M. ARTEMONIVM seu sub hoc nomine latentem, SAMVELEM CRELLIVM prouoco, hominem alias non ineruditum, qui nostro in primis aeuo infensissimo plane animo initium *Euangelii IOHANNIS* inuasit, et apparatus ex antiquitate petito, sententiam suam firmare, et *Christum* e sede sua plane proscribere, irrito consilio laborauit: **) sic et aliis in locis operam suam perdiderunt alii, iidemque quamplurimi.

A 3

§. IX.

*) vide inspidas eorum explicationes in *Bibliotheca Fratrum Polonorum, quos unitarios vocant*, instructa operibus omnibus *Faussti Socini, Ioannis Crellii, Ioannis Schlichtingii, Io. Lud. Wolzogenii*, quae iuncta, totius N. T. explicationem complectuntur Irenopoli 1656. VI. Vol.

**) Edidit Londini librum sub inscriptione: *Initium Euangelii S. Iohannis Apostoli, ex antiquitate Ecclesiastica restitutum, indidemque noua ratione illustratum* 1726. 8uo Vol. 2. In quo in primis libro lectionem receptam in *Euangelio Iohannis: Deus erat verbum, in Dei erat verbum* mutare, adeoque *Christum* ex hoc loco proscribere tentat. De autore, et nimia illius audacia pluribus egerunt IO. LAVR. MOSHEMIVS in *Diff. de raptu Christi in coelum*, quae extat in *Syntagm. Diff. ad sanctiores Discipl. pertinent.* Lips. 1733. 4. p. 351. sqq. Et nuperrime *Patronus Excellentissimus Celeb. IO. ERHARD. KAPPIVS* in elegantissima *Diff. qua Historia ARTEMONIS et ARTEMONITARVM sistitur* L. 1737. vbi non solum hoc, sed etiam alia dicta a CRELLII corruptelis vindicantur, caeterique, qui CRELLIVM refutarunt, vberius indicantur.

§. IX.

Aeternam vero cum homunciones isti *Christi* diuinitatem reiicere haud dubitent, mirari neque nos subeat, cum videamus illos etiam non erubescere, vniuersum religionis nostrae sanctissimae centrum, saluberrimam scilicet de satisfactione per *Christum* facta doctrinam euertere, eandemque non solum vt Scripturae S., sed etiam vt sanae rationi contrariam, quid, quod? vt ipsorum hominum saluti imprimis perniciosam pronunciare. Impias eius criminationes, nec non abominabilem oraculorum illorum omnium, quae pro confirmanda hac doctrina, sacrae nobis suppeditant literae, detorsionem in *Catechismo Racouienfi* inuenies. *) Cum his facit PETRVS POIRETVS, qui hanc doctrinam impietatis pariter atque absurditatis arguere haud dubitat, nec non infensissimus satisfactionis *Christi* hostis CHRISTIANVS DEMOCRITVS.

§. X.

Sed ineptissimi hi homines Sacra Scriptura non vtuntur, sed abutuntur, id quod iam dudum *Consummatissimi Nostrates Theologi* dederunt demonstratum. **) Absit lubricis illorum insistere vestigiis, id potius dabimus operam, vt ex purioribus illis fontibus, quos in S. nobis codice S. *Numen* aperuit, puriora hauriamus dogmata, illaque rectius pro confirmandis diuinis veritatibus applicemus. Periculum in praesenti pro virium modulo huius rei facere, constituimus, et Textum nobis Apostolicum ad genuinas Philologicae Interpretationis regulas examinandum, et contra variorum varias sententias vindicandum sumimus, id quod fiat feliciter!

Ebr.

*) vide B. IO. IAC. RAMBACHII vindicias satisfactionis Christi a friuolis *Catechismi Racouienfis* accusationibus, Giesae 1734.

**) praeter Systemata nostra Theologica conf. RAMBACHII Disser. p. 6. et IOH. OLEARII Synopsin.

Ebr. I. v. 3.

Ὅς ὢν ἀπάνυγμα τῆς δόξης, καὶ χα-
ρακτῆρ τῆς ὑποστάσεως αὐτῆ, Φέρων τε τὰ
πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτῆ, δι' ἑαυ-
τῆ καθαρισμόν ποιησάμενος τῶν ἀμαρτιῶν ἡ-
μῶν, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλοσύνης ἐν
ὕψήλοισ.

Versio Syriaca.

·σλ'δ'Δ·λ'ῖ ἰ'·κ'·λ'·ο σ·μ·α·ε·θ' ἰ·κ'·ε·δ' ὀ·δ'ο·θ'·
ε·κ'·ε·δ'·ε·δ' ὀ·θ'ο. σ·Δ·λ'·ε·θ' ἰ·κ'·ε·δ'·ε·δ' ὀ·δ'ο·θ'·
ἰ'·λ'·ε·δ'·ε·θ' ἰ·κ'·ε·δ'·ε·θ' ὀ·δ'ο·θ'· ἰ·κ'·ε·δ'·ε·θ'·
ἰ·κ'·ε·δ'·ε·θ'·

Versio Vulgata Latina.

*Qui cum sit splendor gloriae et figura
substantiae eius, portansque omnia verbo vir-
tutis suae, purgationem peccatorum faciens,
sedet ad dexteram maiestatis in excelsis.*

Versio Germanica Lutheri.

Welcher, sintemahl er ist der Glantz seiner
Herrlichkeit, und das Ebenbild seines Wesens,
und trägt alle Dinge mit seinen kräftigen
Worte, und hat gemacht die Reinigung unsrer
Sünde durch sich selbst, hat er sich gesetzt zu
der Rechten der Majestät in der Höhe.

Versio

Versio Gallica.

Lequel fils étant la splendeur de la gloire, et la marque gravée de sa personne, et soutenant toutes choses par sa parole puissante, ayant fait par soi-même la purification de nos péchez, s'est assis à la dextre de la Majesté dans les lieux très-hauts.

§. I.

Nostro cum in loco haud expressis verbis illius mentionem factam esse deprehendamus, de quo tamen pronuntiatur, *quod sit gloriae Dei splendor, et imago illius substantiae expressa, et quod cuncta potenti suo ferat sermone, et quod factus sit redemptor noster per semet ipsum, et quod ad dexteram maiestatis in sublimi sedeat*; id omnino ante omnia nostrum erit demonstrare, de quonam haec omnia *Diuus Apostolus* asseruit. Satis vero luculenter id apparebit, vbi tam illa, quae locum nostrum antecedunt, quam ista, quae eundem sequuntur verba, accuratius perlegerimus. In antecedentibus *Scriptor sanctissimus* de diuersis, quibus olim ad patres *Deus* locutus fuerit modis differit, simul vero illius per quem in postremis hisce temporibus voluntatem suam nobiscum communicet, facit mentionem, *multiplici enim inquit per Prophetas olim ad Patres Deus locutus est ratione; postremis vero hisce temporibus locutus est nobis in Filio, quem omnium statuit haeredem, per quem etiam mundum fecit*, quae itaque cum haud interrupta ferie cum nostro loco cohaereant, et in illo, de *Filio* statim commemorato *Apostolum* sermonem facere, liquet. In verbis quae sequuntur, ipse *Deus filium* hunc nuncupat *filium suum*, auctorque sacri libri, ad *Dei* declarationem, qua se *fili* illius patrem futurum promisit prouocat, ideoque sole meridiano clarius, verba nostra de *solo Christo* esse explicanda. Neque, de quo certe sumus persuasi, in dubium illud

illud vnquam iste vocabit, qui solam noſtrorum verborum ſeriem rectius reputet. Illud vero cum nimis amplum foret, omnium ſi Phraſium in noſtro verſiculo obuiarum euolutione, illud probare conaremur; in eam tantum, qua *Chriſtus χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτῆ* nuncupatur inquirere, et ſaniori ſenſu euoluto, eandem contra variorum iniurias vindicare, eſt animus.

§. II.

Inſtituti itaque noſtri poſtulat ratio, vt primum *de vocabulo χαρακτήρ eiusque tam deriuatione, quam ſignificatione, ſimus ſolliciti*: Facili quidem negotio quilibet originem τῆ χαρακτήρ in eo inueniet, quando τὸν χαρακτήρα a tertia perſona Sing. Praeteriti Paſſ. *κεχάρηται*, verbi *χάραισσω* vel *χαρατίζω* ſculpo, ſigno, imprimo, acuoſ deriuauerit; ſed maiori omnino ſtudio genuinam eius ſignificationem eſſe eruendam, cum vocabulum *χαρακτήρ* ſit N. Teſtamenti *ἀπαξ λεγόμενον* et tantum noſtro in loco obuium, apud caeteros vero Scriptores ſaepeius quidem, ſed diuerſo etiam plerumque ſignificatu occurrat, nemo negauerit. Ne itaque et nos lubrica hac in via fallamur, opus erit *exteros primo ſcriptores, deinde venerandos, vt dicuntur Patres* in ſubſidium vocare, et variis exinde huius vocabuli ſignificationibus cognitis, quae noſtro in loco obtineat, colligere.

§. III.

Ex Graecis Scriptoribus iisdemque profanis, quantum nobis conſtat, *EVRIPIDES* primum hoc vocabulum adhibuit, ipſique *χαρακτήρ* idem eſt ac *nota* et *ſignum*. Verba illius haec ſunt. *)

Δεινός

*) Extant *EVRIPIDIS* verba in *Hecuba* v. 379 ſeqq. p. 11. Edit. *IOS. BARNESII*, Cantabrigae 1694. fol. vbi Scholiaſtes ita vocem *χαρακτήρ* explicat: *ἐπιτήδειος χαρακτήρ ἦται σφραγὶς καὶ σημεῖον, καὶ ἐπίσημος, ἤγε ἐν διάδηλος ἐν βροταῖς κ τ. λ.*

πιστοῦτον Δεινὸς χαρακτῆρ καὶ πίσσημος ἐν βροτοῖς, ἡμῶν bulli
 πιστοῦτος Ἑσθλῶν γενέσθαι. bull - - - - - bull - - - - -

Mira nota et insignis est, inter homines
 A bonis natam esse.

EVRIPIDI, subiungendus ISOCRATES, qui pari ratione
 hoc vocabulo usus est. *) Γάδιον, inquit, δὲ τῆτο κατα-
 μαθεῖν ἐκ τῶν Ἡρακλέους ἀθλων καὶ τῶν Θησέως ἔργων, οἷς
 ἢ τῶν τρόπων ἀρετὴ τηλικῆτον εὐδοξίας χαρακτῆρα τοῖς ἔργοις
 ἐπέβαλεν, ὥστε μὴδὲ τὰ ἀπαντα χρόνον δύνασθαι, λήθην ἐμ-
 ποῖῆσαι τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων. „Facile vero hoc, tam ex
 „Herculis certaminibus, tum e Thesei operibus perspicī
 „potest, quorum factis, praestantia morum tantum existi-
 „mationis bonae signum impressit, vt nulla saecula res eo-
 „rum gestas, obliuione delere possint. „ Addi his porro
 meretur **) ARISTOTELES cui χαρακτῆρ imaginem num-
 mo impressam denotat. Postquam enim enarrarit, initio
 pretium argenti magnitudine et pondere esse definitum: ita
 pergit: τὸ δὲ τελευταῖον καὶ χαρακτῆρ ἐπιβαλλόντων, ἵνα
 ἀπολύσῃ τῆς μετρήσεως αὐτῆς, ὃ γὰρ χαρακτῆρ ἐτέθη τῆ πε-
 σῆ σημεῖον. „Ad extremum vero etiam ab iis nota signa-
 „tum vt labore metiendi ac ponderandi defungerentur:
 „nota enim impressa est ad quantum significandum. „ Et
 alio in loco: ***) συνελδόντων δὲ ἐπὶ τὸ κόψαι ἕτερον χα-
 ρακτῆρα ἐξέδοκε τὸ αὐτὸ ἀργύριον. „Cumque conuenirent,
 „qui alio signo vellent cudere, idem illud argentum eloca-
 „uit, „ et rursus ****) Ἀνεχθέντος δὲ τῆ ἀργυρίας ἐπικόψαν
 χαρακτῆρα. „Allato argento percussit nummum. DIO-
 DORVS SICVLVS per vocem χαρακτῆρ intelligit faciem
 aut

*) ISOCRATES in oratione ad *Demonicum* p. 7. Edit. HIERO-
 NYMI WOLFFII 1613. 8.

**) de cura rei familiaris Lib. II. p. 689. T. III. Edit. GVIL. DV VAL-
 LII Parisiis 1664. fol.

***) l. c. p. 684.

****) l. c. p. 685.

aut potius illius lineamenta. *) Sic enim scribit, quando illud memoriae prodere occupatus est, quod Aegyptii maiorum cadauera diligenter asservare, et defunctorum facies saepius contemplari solerent: *ὡς τε ἐκάστω τὰ τε μεγάθη καὶ τὰς περιχάσ τῶν σωμάτων, ἔτι δὲ τὰς τῆς ὄψεως χαρακτῆρας ὁραμένους παράδοξον ψυχαγωγίαν παρέχουσιν καὶ δάπερ συμβεβιωκότας τοῖς θεωρημένοις:* „Vt singulorum complexum corporum ac lineamenta faciei confluentes mirifica voluptate, non secus ac adhuc secum viverent, adficiantur. Apud DIONYSIVM HALICARNASS. significat χαρακτῆρ formam loquendi. **) Δηλοῖ δὲ, inquit, ὅτι τὸν ἠνεκάντο γλώσσης χαρακτῆρα μεταβαίνοντες ἐς ταῦτα τὰ χωρία, τῆτον ἔχουσιν ἐν Φυλακῇ. „Satis aurem demonstrant se accurate servare illam ipsam linguae formam, quam secum attulerunt, quum in has regiones migrarunt. „Pari ratione de forma dicendi adhibet hanc vocem PLVTARCHVS. ***) Τὸν αὐτὸν τρόπον οἱ πολλῶ χρόνῳ τὸν λόγον σφιλῆσαντες, καὶ ἔποτε ἐν τῷ παραχρησῆμα δεήτην εἰπεῖν, εἰδὲν ἤττον τὸν αὐτὸν τρόπον τῆς ἐρμηνείας χαρακτῆρα φυλάττουσι. „Ita qui orationem multo a tempore constrictam tenuerunt; ii etiam si aliquando oporteat subito dicere, nihilominus eandem tamen interpretationis formam retinent. „PHILONEM si porro euoluamus, eundem χαρακτῆρα pro quacunque figura et forma vsurpasse deprehendimus; ****) ita enim scribit: *ὁ δ' ὡσπερ ἐν κηρῷ τῇ ἑαυτῆ ψυχῇ τὰς ἐκάστων δεξάμενος τύπες, ἀγαλματοφέρει νεκτὴν πόλιν, ἧς ἀνακησας τὰ εἰδωλα μνήμη τῇ συμφύτῳ καὶ τὰς χαρακτῆρας, ἔτι μᾶλλον ἐσοφραγισάμενος οἷα δημιοργὸς ἀγαθὸς ἀποβλέπων εἰς τὸ παρέραιδεγμα*

B 2

*) L. I. p. 82. Edit. WECHEL. 1604. fol.

**) L. I. C. XXIX. p. 23. Edit. IOAN. HUDSON Oxoniae, 1704. fol. Tomo I. apud quem etiam inuenies χαρακτῆρας λόγος σκεπῆν.

***) in aureo Libello de puerorum Educat. C. IX p. 155. Edit. P. TRI WESTHVSII, Hamburgi, 1702. 8uo.

****) vide PHILONIS Iudaei Opera ab ADRIANO TURNERBO edita et illustrata, Francof. 1691. et quidem L. de mundo p. 4.

ραδενγμα, τὴν ἐν λίθῳ, καὶ ξύλων ἀρχετύπῳ κατασκευάζειν ἐν-
 κρασίαν ἐκάστη τῶν ἀσωμάτων ἰδεῶν τοῖς σωματικαῖς ἐξομοίῳν
 εἰσίας. „Deinde impressis veluti in ceram in suum animum
 „singularum rerum imaginibus, effingit urbem intelligibi-
 „lem; cuius effigiem innata retractans memoria, atque
 „impressis sibi magis etiam simulacris, ut bonus artifex,
 „ad semel propositum exemplar respiciens, aggreditur de-
 „signatam suam structuram, e saxis et materia repraesentans
 „incorporeas illas ideas singulis operis partibus. „ et
 „alio in loco: *) ἡ μὲν ἐν κοινῇ πρὸς τὰ ἀλόγα δύναμις εἰσίαν
 εἶλαχεν αἶμα. ἡ δὲ ἐν τῆς λογικῆς ἀπορρέουσα πηγῆς, τὸ πνεύ-
 μα, ἐκ αἵρα κινέμενον, ἀλλὰ τύπον τινα καὶ χαρακτηριστῆρα θείας
 δυνάμεως, ἣν ἐνόματι κυρία Μωϋσῆς εἰκόνα καλεῖ, δηλῶν, ὅτι ἀρ-
 χετύπον μὲν φύσεως λογικῆς, ὁ Θεὸς ἐστὶ, μίμημα δὲ καὶ ἀπει-
 κόνισμα ἀνθρώπου, ἐ τὸ διφυσὲς ζῶον, ἀλλὰ τὸ τῆς ψυχῆς ἀρι-
 στον εἶδος, ὃ νῆς καὶ λόγος κέκληται. „Ergo vis illa, quae
 „nobis cum brutis communis est essentiam accepit sangui-
 „nem: at illa, quae a rationali fonte demanat, spiritus est,
 „non aër motus, sed character quidam, et effigies diuinæ
 „potentiae, quam nomine proprio Moses appellat imagi-
 „nem, significans, quod archetypum rationalis naturae Deus
 „est, homo vero imago seu effigies non illud geminae
 „naturae animal, sed quod est in anima praestantissimum,
 „quod vocatur mens et ratio. „**) Et denique ipse sic lo-
 quitur: ὁ δὲ μέγας Μωϋσῆς εἰδὲν τῶν γεγονότων τῆς λογικῆς
 ψυχῆς τὸ εἶδος ὁμοίως ἀνόμασεν, ἀλλ' εἶπεν αὐτὴν τῷ θεῷ καὶ
 ἀοράτῃ εἰκόνα, δοκιμὸν εἶναι νομίσας εἰσὼθεῖσαν καὶ τυπωθεῖσαν
 σφραγίδι θεῷ, ἧς ὁ χαρακτηριστῆρ ἐστὶν αἰδίας λόγος. „At magnus
 „ille Moses nullae creaturae rationalis animae speciem facit,
 „similem, quam inuisibilis Dei pronunciauit imaginem:
 „hoc ipso probam existimans, quod essentiam formam-
 „que diuinitus impressam habeat, cuius character aeternus
 fermo est. LVCIANVM si conferamus, eandem vocem
 χαρακτηριστῆρ

*) Libro de eo, quod deterius potiori insidiari solet p. 170.

**) ibidem p. 216. et 17. L. de Plantatione Noe.

χαρακτήρ de facie vsurpasse videmus, *) sic enim scribit: Quis potest perferre foeminam, ἢς ὁ μὲν ἀληθῶς χαρακτήρ ἀμορφος, cuius natua facies vere turpis est. Et alio in loco **) de forma quacunq̄ue: Ἀκολῦθοι καὶ παιδαγωγοὶ χερὸς αὐτῶ κόσμιος ἐποίησιν τὰ σεμνὰ τῆς ἀρετῆς ἐν χερσὶν ὄργανα πρατάντες, ἔπειθ κτενὸς ἐντυμὸς κόμην καταψήχεν δυναμένης ἐδὲ ἔσοπτρα τῶν ἀντιμόρφων χαρακτήρων ἀγράφες εἰκόνας. „As-
 „seclae et Paedagogi, turba conueniens ipsi, sequuntur ve-
 „nerabilia virtutis instrumenta manibus tenentes non secti
 „pectinis incisuras, quibus coma demulceri queat, neque
 „specula formarum oppositarum, non pictas imagines. „
 Tandem apud Rhetores χαρακτήρ pari ratione genera dicendi denotat, id quod tam ex Demetrio PHALEREO, HERMOGENE, et aliis luculenter apparet, quam etiam ex SVIDA cognosci licet. ***)

§. IV.

Satis itaque ex his, quae modo adduximus, constare possit, quid vocabulum χαρακτήρ, apud profanos, quos ordine fere considerauimus chronologico, autores significet, α) notam et signum ***) alicui rei insculptum, impressum, aut inscriptum, β) imaginem vel effigiem alicui rei impressam, γ) faciem illiusque lineamenta, δ) formam linguae

B 3

et

*) Amores p. 1056. Edit. Salmuriensis 1619. 8uo T. I.

**) ibidem p. 1061.

***) Tom. III. p. 655. Edit. KVSTERI.

****) improprie signum, aut imaginem animi: Adstruere videtur hanc significationem prouerbium, quod apud ANDR. SCHOTTVM in Collectione Adagiorum Graecorum Antwerpiae ab ipso 1612. edita, 4. p. 601. n. 461. inuenies. Ἄνδρὸς χαρακτήρ ἐκ λόγου γνωρίζεται, viri nota, ore proprio dignoscitur. Hinc morum etiam descriptiones vocantur χαρακτήρες ἠθικοὶ, quales composuit Theophrastus, idem enim esset ac si Theophrastus suas morum imagines εἰκόνας ἠθῶν dixisset. Egregie commendantem vide ISAACVM CASAVBONVM, in Comment. ad THEOPHRASTI characteres p. 89. Edit. illius Brunsvigae, 1659. 8.

et genus dicendi, ε) formam denique et figuram quamcunque. Praeter hos vero iam allatos significatus, et alii adhuc in versione LXX. Interpp. occurrunt, quos si iam allegamus, operam haud perdituri putamus. Horum vero ductu. ζ) *χαρᾶκις* cicatricem denotat, uti videre est Levit. XIII, 28. *Ἐάν δὲ κατὰ χάρακα μένη τὸ αὐγάζον κατὰ μὴ διαχυθῆ· ἐν τῷ δέρματι, αὐτὴ δὲ αἰμαυρά ἦ, ἐλὴ τῆ καλακαύματος ἐστὶ, καὶ καθαρῆς αὐτὸν ὁ ἱερεὺς· ὁ γὰρ χαρᾶκις τῆ καλακαύματος ἐστὶ.* In CASTELLIONIS versione ita fluunt verba: „*sin macula eadem manserit, neque per cutem creuerit, sed obscurior facta fuerit, adustionis tumor est, mundum iudicato: nam ambusti cicatrix est.*“, SEB. SCHMIDIUS quoque vocabulum hebraicum *חַרְכָּוֹ* per cicatricem transtulit: LUTHERVS *einē narbe*. Iidem autem interpretes et aliam huic vocabulo attribuunt significationem, scilicet η) ritus, vel mores hoc nomine exprimentes, uti apparet ex 2. Maccabaeorum C. IV. v. 10. ubi ita loquuntur *ἐπιγευσάντες δὲ τῆ βασιλείας, καὶ τῆς ἀρχῆς κεραιήσας, εὐθείως ἐπὶ τὸν Ἑλληνικὸν χαρᾶκιον τῆς ὁμοφύλης μετήγε, ἡτα,* „*que principatu, rege annuente, potitus, continuo suos populares ad Graecos mores traducebat.*“, Hinc recte quidem, sed minus sufficienter respondet evoluenti Glossarium *) quando sub voce *χαρᾶκιος* sequentes apposuit significationes, *vultus, titulus, figura, lineamentum, nota, signaculum*, restant enim, ut videmus, aliae huius vocis significationes. Atque haec in genere de significatione vocis *χαρᾶκιος* sufficiant, quantum ex profanis et LXX. interpretibus eandem autoribus illustrare licuit. Quae autem nostro in loco significatio ex mente Patrum valeat, ex eorum testimoniis nunc adducendis patebit.

§. V.

Laudabili quidem studio in hoc nobis genere praeiure IOAN. CASPAR SVICERVS, et TOBIAS PFANNE-
RVS, alter in thesauro suo ecclesiastico, alter in ecclesiasticis
quas vocat amoenitatibus. Nos cum illis ea, quae huc in-
primis

*) a CAROLO LABBEO Parisiis, 1679. fol. editum p. 202.

primis pertinent, in medium fumus allaturi. Prodeat igitur primum GREGORIUS NAZIANZENSIS, qui suam de voce χαρακτήρα sententiam, ita exprimit: *) υἱός, μονογενής, ὁμομάζεται ἢ ὁδός, καὶ ἢ ἀλήθεια, ζωὴ, Φῶς, Θεὸς δύναμις, Θεὸς σοφία, ἀπαύγασμα, χαρακτῆρ, εἰκὼν, σφραγίς „filius unigenitus nominatur via, et veritas, „vita, lux, potentia Dei, et Dei sapientia, splendor, chara- „cter, imago, sigillum. „ Porro audiamus CHRYSOSTO- ΜΥΜ, qui ita in verba nostra commentatur: **) τί δὲ Φησὶ καὶ χαρακτῆρ τῆς ὑπόστασεως αὐτοῦ, ὅσον, ὡς περ ἐστὶν αὐτὸς ἐνοπίστατος, ἀδελφὸς δεόμενος, ἔγω καὶ ὁ υἱός. Ἐνταῦθα γὰρ τὸ ἀπαράλλακτον δεικνύς τῆτο Φησὶ, καὶ τὸν ἰδεοῦντα χαρακτῆρα τῆ προσηγορίας, ὡς ἐν ὑπόστασει ἐστὶ καὶ ἑαυτῶν. „ Quid autem dicit? et figura „substantiae eius, nempe, sicut ipse est per se consistens, „nullius indigens, ita etiam filius. Hic enim hoc dicit offen- „dens non esse diuersitatem nec vllam dissimilitudinem, et „propriam esse figuram, et characterem exemplaris, et quod „per se consistat. „ Tertio si euoluamus loco BASILIVM, haec apud eundem occurrunt verba: ***) καὶ τί γὰρ, ἀλλ' ἢ σφραγίς καὶ εἰκὼν, ὅλον ἐν ἑαυτῷ δεικνύς τὸν πατέρα. Filius nihil aliud est quam σφραγίς et imago, totum in se patrem ostendens: Huic subiiciemus verba ATHANASII ****). ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα, αἱ ἐπίσκοποι θεωρήσαντες ἐκείνων τὸ δό- λον, συνήγαγον ἐκ τῶν γραφῶν τὸ ἀπαύγασμα, τὴν δὲ πη- γὴν καὶ τὸν ποταμὸν, καὶ τὸν χαρακτῆρα πρὸς τὴν ὑπόστασιν καὶ τὸ, ἐν τῷ Φωτὶσι ἀψόμεν Φῶς, καὶ τὸ, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἑσμεν, καὶ λευκότερον λευκὸν καὶ συντόμως ἔγραψαν ὁμοῦσιον τῷ πατρὶ τὸν

*) T. I. Operum Coloniae fol. 1695. per Morellum editorum Orat. I. de Filio, quae est III. de Theol. ordine vero XXXV. et habetur p. 573.

**) Homilia II. in Epist. ad Hebraeos p. 1761. Edit. Commelina 1596. fol. III.

***) Vid. L. illius περὶ τῆς πίστεως p. 197. Edit. Frobeniana, Basil. 1551. fol. Versionem Lat. vero euolue in Edit. WOLFGANGI MVSCVLI Basil. 1565. fol. p. 372.

****) Epist. ad Episcopos Africanos, p. 721. Edit. Commelina 1600. fol.

τὸν υἱόν. „Caeterum Episcopi intellecta eorum fraude, col-
 „legerunt in vnum has voces ex sacris literis splendorem,
 „fontem et fluuium et formam cum substantia, et illud item.
 „Et in lumine tuo videbimus lumen, et illud quoque. Ego
 „et Pater vnum sumus, et pro maiori elucidatione scripse-
 „runt filium patri esse consubstantialem. „ Neque nobis
 praetereunda videtur THEODORETI sententia, quae his
 concepta verbis prostat: *) Καθ' ἑαυτὸν γὰρ φησὶν, ὑφ' ἑ-
 κεν, ὅλον ἐν ἑαυτῷ δεκνύς τὸν πατέρα. „Per se, inquit, subsistit
 „totum in se patrem ostendens. „ Et alio in loco: **) ὁ
 χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως καὶ τὸ ἀκριβὲς τῆς ὁμοιότητος δέκνυσι,
 καὶ τὸ τῶν ὑποστάσεων διδάσκει διάφορον. „Character substan-
 „tiae et perfectam similitudinem ostendit, et personarum
 „docet differentiam. „ Inprimis vero etiam CYRILLI ALE-
 XANDRINI verba haud nobis videntur praeterrmittenda,
 quae ita fluunt. ***) Ἡ σφραγὶς ἦτοι τὸ σήμαντρον τὸ ἐξ ὕλης τυ-
 χὸν πεπονημένον ἦτοι σιδηρᾶς ἦγεν τῆς ἀπὸ χρυσοῦ, ἀρ' ἐχὶ πάν-
 τως ἐν χαρακτῆρι τινὶ κατασημαίνει, τὰ ἐν οἷς γὰρ καὶ δίχα χα-
 ρακτῆρος ἔσαι τὲ καὶ νοηθῆσεται σήμαντρον; ἀλλ' αἰμα πᾶς τις
 ἐν, ὅτι καὶ τῶν περὶ ἐκείνοις, καὶ ἐχ' ἑκὼν ὁμολογήσειεν ἀπὸ τῆ
 πρέποντος πρὸς αὐτὴν συνεκλόμενος τὴν ἀλήθειαν ὅτι δὴ πάντως
 ἐν χαρακτῆρι σφραγίζει χαρακτῆρος, δὲ δίχα κατὰ γὰρ τὸν ἐν τῷ
 πρέποντι λογισμῶν, ἔδομας. Ὅτε τοίνυν καθάπερ ἡμῶν ἡ θεῖα
 διαμαρτύρεται γραφὴ, χαρακτῆρ τῆς ὑποστάσεως τῆ Θεῶ καὶ πα-
 τρός ἐστιν ὁ υἱὸς ἐν αὐτῷ δὲ ἂν δηλονότι καὶ ἐξ αὐτῆς φυσικῶς αὐ-
 τὸς ἐν τίνι κατασημαίνεται, ἢ διὰ τίνος ἑτέρου σφραγίζει χαρακτῆ-
 ρα τὸν ἴδιον ὁ πατὴρ; εἰ γὰρ δὴ τις ἔρει τὸν πατέρα μὴ εἶναι πάν-
 τως ἐν εἶδει δεοπρεπεῖ, ὅπερ ἐστιν ὁ υἱὸς ἢ μορφή τῆ τεκόντος αὐ-
 τῷ, ὃν εἶπερ τις θεάσασαίτο νοητῶς, αὐτὸν δὴλον ὅτι κατοφεται τὸν
 πατέρα. Διὰ γὰρ τοι τῆτο καὶ ἑαυτὸν εἶναι φησὶν ἐν αὐτῷ φυσικῶς

*) Interpp. Epistolarum Paulinarum, quae habentur T. III. Lutet.
 Parisiorum, 1642. ad h. l. p. 397.

**) Epit. diu. decret. C. II. p. 286.

***) L. III. in Io. C. V. qui liber habetur T. IV. p. 301. Edit. Io. Au-
 berti Lutetiae 1638.

κῶς καὶ ἐξ αὐτῆ νοῆται διὰ τὸ ἰδεοσύστατον. „Sigillum seu si-
 gnaculum ex ferro, vel auro, seu quavis alia materia factum,
 „an non in caractere quodam significat formam suam et
 „sine caractere futurum est concipieturque signaculum?
 „At quivis etiam illorum vel inuitus, veritatis vi adactus, fa-
 „tebitur, in caractere utique signaturum, citra caracterem
 „vero, si vt par est philosophari velint, neutiquam. Cum
 „ergo, sicuti nobis Scriptura diuina testatur, caracter sub-
 „stantiae Dei ac Patris sit Filius, quippe qui in ipsa est, et ex
 „ipsa naturaliter, in quonam ipse signatur, aut per quem
 „alium Pater caracterem suum signaturus est? Nemo enim
 „certe Patrem dicet non esse in forma Deo conuenienti, i.
 „e. Filio, qui forma est sui genitoris, quem si quis intelle-
 „ctu conspexerit, ipsum utique Patrem videbit. Idcirco
 „enim se ipsum quoque ait in ipso esse naturaliter, quamuis
 „ex ipso intelligatur propter propriam hypostasin. „ Au-
 diamus adhuc ΤΗΘΡΗΥΛΑΚΤΥΜ *) ita differentem, χα-
 ρακτῆρ τῆς ὑποστάσεως αὐτῆ i. e. ὡςπερ ὁ πατὴρ ἐστὶν αὐτὸς ἐνυ-
 πόστατος, ἕθενός δέόμενος εἰς τελείωσιν, ἔτω καὶ ὁ υἱός. Μετὰ γὰρ
 τὸ δεκνῆναι τὸ ἀπαράλλακτον, ἔτι καὶ τὸν ἰδιάζοντα χαρακτῆρα
 τῆ προτύπου δέκνυσι διὰ τῶν ὁ ἀπόστολος. Ὁ γὰρ χαρακτῆρ
 ἄλλος τις ἐστὶ παρὰ τὸ πρότυπον ὡς ὑφεώς αὐτὸς καὶ ἑαυτὸν
 ἕοικώς μὲν τοῖ ἀπαράλλακτος τῶ προτύπου. „Figura substantiae
 „eius h. e. quemadmodum Pater in sua Persona subsistens,
 „nullius alterius indiget ad sui perfectionem, sic et Filius.
 „Postquam enim ostenderat ei nullam esse dissimilitudinem,
 „propriam etiam primi exemplaris caracterem esse et per
 „haec demonstrat Apostolus. Character enim aliud quid-
 „dam est ab Archetypo, vt qui ipse subsistit, sine vlllo tamen
 „discrimine prototypo similis. „ Tandem et GREGORIVM
 NYSSENVM addere e re nostra videtur, cuius verba sunt
 haec **); Διὰ τῆτο δὲ τῆς δόξης ἀπαύγασμα, καὶ χαρακτῆρ
 τῆς

*) Edit. Aug. Lindfelli, Episcopi Herefordensis, versione Phil.
 Montani Londini 1636. p. 877. et 878.

**) T. II. Edit. Morelliana Parisiis 1638. p. 47. 48. fol.

τῆς ὑπόστασεως. Ὡςπερ γὰρ ἔχει πρὸς τὸν ἥλιον αὐτὶς, καὶ πρὸς τὸν λύχνον τὸ ἀπαυγασόμενον Φῶς, καὶ ὁ τῷ ἀνθρώπῳ χαρακτὴρ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπόστασιν δείκνυσιν. ἔτω καὶ τὸ παρὰ τῆς δόξης τῷ πατρὸς ἀπαυγασθὲν Φῶς. Οἷα γὰρ ἡ δόξα, τοῦτερον καὶ τὸ ἀπαύγασμα, καὶ εἰς χαρακτὴρ, τοιαύτη παντὶ καὶ ἡ ὑπόστασις.

„Idcirco autem splendor gloriae et figura substantiae appellatur. Vt enim radius cognitionem habet cum sole, et cum lucerna lumen, quod ex eo resplendet, et hominis figura substantiam refert humanam: ita plane lumen, quod a gloria Patris resplenduit. Qualis enim est gloria, talis et splendor, et qualis figura, talis utique et substantia. „

§. VI.

Illis igitur, quae tam apud profanos, quos appellamus autores, quam apud venerabiles ut dicuntur Patres, de voce *χαρακτῆρ* profant, adductis significationibus, ordinis iam exigit ratio, ut quatenam nostro imprimis in loco adhiberi possit et debeat, inquiramus. Proprie, ut supra ex *Aristotele* dedimus probatum, *χαρακτῆρ* imaginem, nummo impressam, denotat. Hanc vero et nobis, nec sine, si non fallimur, fundamento sufficienti, arridere sententiam, fatemur. Proprie quidem *Christum* imaginem neque sigillo neque nummo impressam dici posse, apparet; sed illum metaphorice *Dei Patris* perfectissimam, substantialem et expressam imaginem, prototypum per omnia accuratissime referentem appellari posse, imo nostro in loco, debere, qui dubitabit arbitramur esse neminem. Neque etiam argumenta, dubitanti quae opponi possint, deesse nobis satis ardua putamus. Prouocamus ante omnia ad Col. I, 15. ipsissimis ubi sententia nostra verbis confirmatur: Apostolus ita loquitur: ὁς, (est ipse autem de *Christo* sermo) ἐστὶν εἰκὼν τῷ Θεῷ τῷ ἀοράτῳ, πρωτότοκος πάσης κτίσεως, qui est imago *Dei* inuisibilis, primogenitus omnis creaturae, nec non ad 2. Cor. IV, 4. Ἐν οἷς ὁ Θεὸς τῷ αἰῶνος τέττε ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ ἀνυλάσαι αὐτοῖς τὸν φῶτισμόν τῷ εὐαγγελίῳ τῆς δόξης τῷ Χριστῷ, ὁς ἐστὶν εἰκὼν τῷ Θεῷ. Dubio procul in his duobus locis *εἰκὼν* idem valet ac nostro in loco *χαρακτῆρ*. Quemadmodum

dum enim nummo aut sigillo imago proprie insculpitur; sic etiam *Deus Pater* suam imaginem licet improprie loquendo, in *filio* expresit. Clarissimus sane nobis IOHANNES C. VI, v. 27. testimonium exhibet: ἐργάζεσθε, μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει. τῆτον γὰρ ὁ πατήρ ἐσφραγισεν ὁ Θεός. Quid quaeso aliud haec nobis indicet loquendi ratio? τῆτον ἐσφραγισεν ὁ Θεός: quam hoc: *Deum* in *filio* suam expresisse imaginem. Supra iam vidimus PHILONEM idem vocabulum σφραγίζειν de impressione imaginis in sigillum vsurpasse. Quidni haec locutio improprie de *Deo Patre* imaginem suam in *filio* exhibente, accipi poterit? Recte enim scribit IACOB ELSNERVS *) hunc enim *Pater Deus* signavit, i. e. sigillum et imaginem suam ei impresit, adeo ut qui *Christum* videret, etiam *Patrem* vidisset id quod ipse *Christus* de se testatur Io. XIV, 9. ὁ ἑώρακός ἐμέ, ἑώρακε τὸν πατέρα· καὶ πῶς αὐτὸν λέγει· Δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα. Quia nempe est ὁ Θεὸς σφραγὶς Iehouae, uti *Deus Pater* per Hagg. loquitur de *Christo* C. II. v. 24. καὶ θέσομαι σε ὡς σφραγίδα. Eximium IULIANI locum supra omissum, hic inferere adhuc placet, quem nostrae imprimis inferuere sententiae, videmus **). Ἐγὼ δὲ σε καὶ εἶδον ἤδη γεγραμμένην καὶ τῆς ἱεράς σου ψυχῆς τὴν εἰκόνα καθάπερ ὀλίγη σφραγὶς μεγάλου χαρακτῆρος τύπον ἀνεμαζάμην. „At ego te et vidi iam in litteris, et sacrae tuae mentis imaginem tanquam paruo sigillo magni characteris effigiem mihi formavi.„ Non parum etiam sententiae nostrae lucis descriptio illa affundit, quam auctor libri sapientiae C. VII. v. 26. suppeditat, ubi fere iisdem verbis vsus est: ἀπαύγασμα γὰρ, inquit, ἐστὶ Φαῖδος αἰδῆς, καὶ ἐσπρίον ἀκηλίδων τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας, καὶ εἰκὼν τῆς

C. 2

ἀγα-

*) in observationibus suis ad h. l. p. 312. T. I. Traiecti ad Rhenum 1720. 8uo editis.

***) in Opp. illius Epist. VIII. p. 377. per EZECH. SPANHEMIUM L. 1698. fol.

ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, quae verba interprete SEBAST. SCHMIDIO ita fluunt: splendor enim est lucis aeternae et speculum immaculatum diuinae efficaciae, et imago bonitatis eius. Scopo dicentis hanc explicationem maxime continere facile demonstrare licet. Diuus Apostolus, vt supra §. I. monuimus, sibi proposuit Deitatem filii *Dei* sistere, et *περὶ Θεογονίᾳ* mysterii de aeterna generatione vtraque denominatione tradere. ABRAHAMVS CALOVIUS, cuius verbis nobis vti licebit, rem ita exprimit: *) „vt enim effulgentiam lucis diuinae et splendorem gloriae Patris dixit ratione emanationis et processionis filii a Patre, vt et repraesentationis gloriae Patris in filio: ita et characterem hypostaseos dicit cum ratione originis, quod filius sit a Patre expressa imago per aeternam generationem, tum ratione repraesentationis, quod filius repraesentet hypostasin Patris non secus atque imago repraesentat archetypum. Si demum autoritatibus nostram sententiam corroborare vellemus, possemus adhuc prouocare ad versionem Syriacam, vbi *χαρακτήριος* per vocem *ܚܪܟܬܝܘܨ* transfertur, quae idem est atque imago. Possemus allegare effata Patrum, v.g. ex antea adductis GREGORII NAZIANZENI, BASILII, et CYRILLI ALEXANDRINI. Possemus in subsidium vocare ex recentioribus BROCHMANNVM. **) NEMETHVM. ***) IO. GERHARDVM, ****) sententiae nostrae inprimis fauentem,

*) Sunt haec verba ABRAHAMI CALOVI in Bibl. illustr. ad h. l. p. 1124. T. II. L. 1719. fol.

***) CASP. ERASMI BROCHMANNI Comm. Epist. Ebr. Hafniae 1706. 4.

****) SAMVELIS SZATTMARI NEMETHI S. Pauli Epist. ad Ebraeos explicata. Franquerae 1702. 4.

*****) IO. GERHARDVS ita scribit: Nomen *χαρακτήριος* significat formam ex alio expressam, seu notam rei cuiusdam impressam. h. l. notat imaginem non euanescentem, qualis est imago hominis in speculo, sed expressam, substantialem, permanentem, subsi-

uentem, ERASMV M *) et alios, sed non placet aliorum scrinia vltius compilare cum ipsa veritas in aprico sit posita. Probauimus enim, quod χαρακτήρ apud auctores Graecos denotet imaginem; demonstrauimus ex aliis Scripturae S. locis, quod *Christus* dicatur ἐπιὼν τῷ Θεῷ, h. e. imago *Dei*; extra dubium posuimus tandem quod haec significatio cum scopo scribentis conueniat, adeoque firmam nostram stare sententiam, quod χαρακτήρ in loco nostro signet imaginem, nobis persuademus. Quaerenti tandem cur Apostolus *Christum, filium Dei, χαρακτήρα* vocauerit, respondemus; Apostolum demonstrare velie *Christum* esse verum Deum, qui Patri suo non solum ὁμοῖσιος, h. e. similis essentia sit, sed etiam ὁμοῖσιος, h. e. qui eandem habeat cum Patre essentiam, et qui vno verbo μορφὴν τῷ Θεῷ habeat Phil. II, 7. Sed haec de vocis χαρακτήρος significatione sufficiant.

§. VII.

Ad vocem ὑπόστασις nunc pedem promouemus. Ἐτυμολογῆται δὲ ὑπόστασις, inquit SVIDAS, **) παρὰ τὸ ὑφισταῖναι, καὶ ὑπάρχειν, neque male, vti nobis videtur. Ad determinandam vero huius vocis ἐκ τῶν πολλαχῶς λεγομένων significationem, eadem via qua supra in eruenda vocis χαρακτήρος significatione vsi sumus, incedere iuuat. Euoluemus itaque primo rursus loco exterorum scripta, addeamus iisdem LXX INTERPRETVM translationem veteris Testamenti, considerabimus Patrum, post hanc, volumina, quibus tandem Noui Foederis oracula subiiciemus.

C 3

§. VIII.

subsistentem, vnde additur χαρακτήρ τῆς ὑπόστασις. Comment. supra Epist. ad Ebraeos ad h. l. L. 1715. 4.

*) ERASMV S in Commentario adhibet imaginis sigilli similitudinem quae eidem impressa, archetypon exprimit. p. 383. Edit. Lugd. Bat. 1705.

**) T. III. p. 559. Edit. KVSTERI sub voce ὑπόστασις.

§. VIII.

Primo itaque inter exteros ARISTOTELEM nominamus, hic enim primum voce *ὑπόστασις* vltus videtur, et de eiusmodi quidem ente, quod reuera existit, verba illius haec sunt: *) *συλλήβδην δὲ τῶν ἐν αἰθέρι φαντασμάτων τὰ μὲν τοὶ κατ' ἔμφασιν τὰ τε καὶ ὑπόστασιν.* „Ad summam, quae in aëre apparent alia specie tenus existunt, alia etiam habent naturae substantiam.” ARISTOTELEM excipit THEOPHRASTVS, **) qui adhibet hanc vocem de loco vbi subsistit aliquid, hinc *ποιεῖσθαι δὲ*, inquit, *καὶ πρὸς τόπον τὰς ὑποστάσεις.* „Plantandae sunt arbores pro loci ratione.” Per metaphoram hanc vocem vsurpauit POLYBIVS duobus in locis de constantia, robore animi, fiducia certissima, aut animi perseverantia. *Οἱ δὲ Ῥόδιοι* ***) ait, *θεωρῶντες τὴν τῶν Βυζαντίων ὑπόστασιν, πραγματικῶς διανοήθησαν πρὸς τὸ καθεκείσθαι τῆς προδέσεως.* „At Rhodii vbi constantem hanc fiduciam Byzantium cernunt, solumter rationem excogitarunt perficiendi quod optabant.” Altero loco de constantia et audacia HORATII COCLITIS hostium vim sustinentis, haec habet verba: †) *ἔχ' ἔτω τὴν δύναμιν, ὡς τὴν ὑπόστασιν αὐτῆ καὶ τόλμην καταπεπληγμένων τῶν ὑπεναντίων,* „quos non adeo vis Coclitis vt praesentia animi constantiaque et audacia admiratione defecit.” Neque DIODORVS SICVLVS nobis suo deest testimonio, cui *ὑπόστασις* denotat fundamentum. ††) *καὶ τοῖς ἐπὶ τὸ ἐν ἀλόγως ἀν συγκρίνοιο κατὰ τὸ μέγεθος τῆς ὑποστάσεως,* „etiam externis non male comparetur propter fundamenti magnitudinem. De re solida, stabili, et subsi-

*) in Libro de Mundo T. I. L. IV. p. 854. Edit. cit.

**) In Historia Plantarum L. II. c. 7. p. 88. Edit. IO. BODAEI a STAPEL, Amstd. 1644. fol.

***) L. IV. c. 50. p. 316. Edit. WEGHEL. 1609. fol.

†) L. VI. C. 53. p. 497.

††) L. XIII. p. 203; Editionis iam allegatae.

subfistente hanc vocem porro inuenies adhibitam, *) apud STRABONEM, τὴν δὲ σφετὴν βάλων τὴν ἀργυρεῖτην Φησὶ κόπτεσθαι καὶ κοσκίνοις εἰς ὕδαρ διαρτᾶσθαι. κόπτεσθαι δὲ πάλιν τὰς ὑπέρσσεις, καὶ πάλιν διηθεμέναις ἀποχυομένων τῶν ὑδάτων κόπτεσθαι τὴν δὲ πέμπτην ὑπόσασιν χωνευθεῖσαν ἀποχυθέντος τῆς μολύβδου, καθαρόν τὸ ἀργύριον ἐξάγειν. „Glebam „autem, quae omnibus deuehitur argentariam contundi, „et aliquoties id repeti : quod quinto subsedit id liquari : „itaque plumbo defuso, purum argentum produci. „ Apud AELIANVM, (vt SVIDAS testatur **) pro ἀντίσασις ponitur ὑπόσασις. Τὸ ἀρὰ δὲ, inquit, ὑπόσασις ἢ ἀντίσασις. Φησὶ γὰρ ἀπέσει τὸ ἔθνος τὸ Σύρων, καὶ Φοινίκων τὴς γύτας, προτέλαβεν εἰς τὴν αὐτὴν σφμὴν τε καὶ ὑπόσασιν. „ Apud Aelianum autem ὑπόσασις ponitur pro ἀντίσασις, i. e. oppositio vel resistentia, vt sic loqui liceat. Ait enim : Defecit Syrorum gens „et vicinos Phoenices eiusdem rebellionis socios sibi adiunxit. „ Ne autem nimis profanorum cumulare autorum videamur sententias, ad THEMISTIVM saltem adhuc, cui ὑπόσασις idem ac fundamentum est prouocamus, sic vero scribit : σοὶ γὰρ δὴ μόνω τὸ πέρας τῆς ἐν ἀνθρώποις τιμῆς ἀπάσης ἀρχὴ γίνεταί καὶ ὑπόσασις. „ Hoc enim, quod humanarum omnium fastigium est, vni tibi initium et „quasi fundamentum est. „

§. IX.

Illorum itaque, quos citauimus, auctorum autoritate ὑπόσασις sequentibus gaudet significationibus. Inuoluit nimirum 1) existentiam veram, 2) locum vbi aliquid subsistit, 3) constantiam animi, 4) fundamentum, 5) rem stabilem et subsistentem, 6) resistentiam. Licet vero significationes allegatae multum inter se differant, ad vnam tamen omnes subsistendi notionem in se includere, apparet, id quod aliis quamplurimis adhuc comprobari possit exemplis,

*) L. III.

**) l. c. T. III. p. 559.

plis, sed praecipua dedisse sufficiat. Antequam vero ex promissis LXX de vocabulo ὑποστάσεως INTERPRETVM sententias adiicimus, illud quod alii saepius, sed forsitan fatis inique, et infeliciter filere solent, celare nolumus, in eruendis ὑποστάσεως significationibus ex autoribus profanis, suppetias nobis tulisse IAC. ELSNERVM, et IO. CONRAD. SCHWARZIVM, alterum in obseruationibus suis S. iam citatis, alterum vero in elegantissimis Commentariis Criticis Linguae Graecae N. T. L. 1736. 8. editis. Fontes tamen ipsos vbiuis inspicere, nulli omisimus.

§. X.

Pari nunc cum cura significationes vocis ὑποστάσεως, quas apud LXX INTERPRETES habet, sistere, aggredimur. Teste ABRAHAMO TROMMIO *) VOX ὑπόστασις in hac versione Codicis Veteris Testamenti, et quidem in libris, quos Canonicos dicimus, oclies et decies, in apocryphis vero semel occurrit. Sed acutissimos TROMMII oculos effugit locus Iud. VI, 4. Tam varia vero, tamque diuersa hi interpretes vocabulo ὑποστάσεως, ratione vtuntur, vt difficillimum sit veram et genuinam eiusdem semper cognoscere significationem. Sed diuersissimas hasce significationes, fatis feliciter, fatisque recte, ad quatuor generaliores, vt loqui amant notiones, reduxit MATTHIAS MARTINVS, **) ex eruditissima enim huius viri sententia significat ὑπόστασις I) *actionem suae potentiam τὴν ὑφιστάμεν, eius quod subsistere facit.* II) *passionem eius quod ὑφίσταται, supponitur, subsistit.* III) *ipsum quod sustentat.* IV) *quod subsistit, ὑπόστασις.* Faciamus igitur periculum vtrum illae, quae ab LXX INTERPRETIBVS suppeditantur ὑποστάσεως significationes, ad has quas diximus quatuor notiones, componi possint. Significat nempe ὑπόστασις apud LXX INTERPRETES I) id quod

*) In Concordantiis Graecis Versionis LXX. INTERPRETVM, Amstd. 1718. fol. T. II. p. 615. sub voce ὑπόστασις.

**) In Lexico Philolog. Edit. IO. CLERICI Amstd. 1701. fol. T. I. p. 590. sub voce hypostasis.

quod sustentat, scilicet vitam Iud. VI, 4. ὑπόστασις ζωῆς, pro hebraeo **חַיִּים** victus, sustentatio vitae i Sam. XIII, 21. *) ὑπόστασις ἢ αὐτὴ ad stabiliendum pro **בַּיָּהָר** et quod sustentatur scilicet vita. Pf. LXXXIX, 47. Μνήσθητι τίς ἡ ὑπόστασις μου. pro **לַחַיִּים** aeuum, tempus. et Pf. XXXIX, 5. καὶ ἡ ὑπόστασις μου ὡσεὶ ἔθεν ἐνώπιόν σου. 2) spes quae scilicet nos sustentat, vt subsistamus, ne rebus aduersis succumbamus. Pf. XXXIX, 7. ἡ ὑπόστασις μου παρὰ σοί ἐστι, in hebraeo Codice est **לִּי חַיִּים**, quam vocem aliis in locis vel per **καύχημα** Prou. XI, 7. vel per **ἐλπίς** Thren. III, 18. vel per **ἀρχή** Iob. XL, 27. transtulerunt. Occurrit vero ὑπόστασις etiam Ezech. XIX, 5. et Ruth. I, 12. vbi idem ac spes valet, textus vero hebraicus habet **חַיִּים** nec non sapientiae XVI, 21. ἡ μὲν γὰρ ἡ ὑπόστασις σου τὴν σὴν γλυκύτητα πρὸς τέκνα ἐνεφάνισε. 3) Aliquid subsistens, vt corpus Iob. XXII, 20. εἰ μὴ ἠφαιέσθη ἡ ὑπόστασις αὐτῶν pro **סָר**. Psal. CXXXIX, 15. καὶ ἡ ὑπόστασις μου ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς pro **חַיִּים**. GROTIUS quidem putat, LXX INTERPRETES legisse **ψῆχ** hinc ὑπόστασιν pro corpore aut substantia corporis posuisse. Sed vnde probabit GROTIUS quod ita legerint, substantia certe tanquam notio generalis etiam de **חַיִּים** dici potest. **) Ezech. XXVI, II. καὶ τὴν ὑπόστασιν τῆς ἰσχύος σου ἐπὶ τὴν γῆν κατάρξει pro **חַיִּים** **חַיִּים**. 4) locum vbi aliquid subsistit Pf. LXIX, 2. ἐνεπαύγη εἰς ἰλὸν βουδῆ, καὶ ἐκ ἐστὶν ὑπόστασις, pro **חַיִּים**. 5) quod in loco subsistit e. g. milites stationarii in statione i Sam. XIII, 23. καὶ ἐξῆλθεν ἐξ ὑπόστασεως τῶν ἀλλοφύλων pro **בַּצִּבּוֹר** et C. XIV, 4. διαβῆναι εἰς τὴν ὑπόστασιν τῶν ἀλλοφύλων. pro eadem voce hebraea. Nah. II, 7. καὶ ἡ ὑπόστασις ὑπεκαλύφθη pro **בַּצִּבּוֹר**, hic certe locus crucem figit interpretibus, neque nunc

*) Vid. ABRAHAMI CALOVII Bibl. illustr. T. I. ad h. l. p. 1120.

nobis licet ipsi inhaerere, id tamen extra dubitationis aleam positum putamus, et hunc notionem subsistendi inuoluere. 6) fundamentum alicuius rei e.g. consilium operis Ier. XXIII, 22. καὶ εἰ ἐσησαν ἐν τῇ ὑπόστασει μὲ, καὶ εἰ ἤκυσαν τῶν λόγων μὲ pro יוֹד. 7) quod quis sustinet, onus Deut. I, 12. πῶς δυνήσομαι μόνος φέρειν καὶ τὴν ὑπόστασιν ὑμῶν, pro נֶשֶׂה. 8) quo quis se sustinet mercibus Ier. X, 17. συνήγαγεν ἐξώθεν τὴν ὑπόστασίν σου pro תְּבָנִים. 9) formam aut figuram teste MARTINO, sed minus accurate, potius aditum, aut ingressum. Ezech. XLIII, II. καὶ διαγράψεις τὸν οἶκον, καὶ τὰς ἐξόδους αὐτῆ, καὶ τὴν ὑπόστασιν αὐτῆ pro נֶשֶׂה. Et hae sunt, quae apud LXX INTERPRETES reperiuntur τῆς ὑποστάσεως significationes. Ad quamlibet illorum nonnulla potuissent moneri, sed, nisi etiam instituti nostri id prohiberet ratio, certe nos tempus ac spatium prius deficeret, quam fusius hic differendi materia. Interim haec notari putamus ad I. notionem generaliorem commode referri posse loca, quae habentur sub No. 4. et 8. ad II. quae habentur sub No. 5. 7. 9. ad III. quae occurrunt No. 1. 2. 6. et tandem ad IV. quae citantur No. 3. Adeoque iisdem examinandis ulterius haud adhaerebimus, sed Lectorem Beneuolum ad quatuor has notiones generales ablegamus.

§. XI.

Euolutis itaque notionibus vocis ὑποστάσεως apud LXX INTERPRETES obuiis, Patrum de illa sententiae essent subiiciendae, propter arctissimum vero quod cum nostri oraculi explicatione habent vinculum, illis significationes in *Nouo Testamento* occurrentes praemittimus. Quinquies autem VTERASMVS SCHMIDIVS*) obseruauit in *Nouo Foederis* codice occurrit, ibidemque triplicem inprimis admittit significationem. α) denotat ductu Lexicographorum fiduciam, confidentiam 2 Cor. IX, 4. ὑπόστασις τῆς καυχῆσεως, et Cap. XI, 7. ἐν ταύτῃ τῇ ὑπόστασει καυχῆσεως. β) fundamentum et subsistentiam e. g. rerum sperandarum Hebr. III, 14. τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν καυτάσχωμεν. C. XI. v. 1. ἐστὶ δὲ πίστις ἐλπίζομένων ὑπόστασις, γ) et nostro in loco

*) In Concordantijs N. T. L, 1717, fol. p. 634. sub voce ὑπόστασις.

loco substantiam, vel personam. Verum enim vero priores, quos tribuunt huic voci, significatus sub vna eademque latere notione, sub notione scilicet principii, fundamenti, vel fulcri, quo aliquid innititur, arbitramur. Commode enim dicere poteris haec vel illa res est *ὑπόστασις*, h. e. fundamentum gloriationis, aequè ac dicere potes fides est *ὑπόστασις* et fundamentum eorum, quae speranda sunt. Aliae notiones nobis praeter necessitatem videntur multiplicari. Quid vero de tertia significatione sentiendum, vberius paulo post explicabimus.

§. XII.

Patres vocem *ὑποστάσεως* non vno eodemque modo adhibuisse inter omnes constat, neque id Historiae Ecclesiasticae non penitus ignarum fugiet, grauissimas olim ob sententiarum diuersitatem de hac voce ortas esse lites, quae non nisi praecipua ea de re habita Synodo componi potuerunt. Admittebant enim nonnulli vnam tantum *ὑπόστασιν*, alii vero tres *ὑποστάσεις* statuebant. Testimoniis hoc quam plurimis possit probari, omnia vero adducere instituti ratio neque postulat, neque permittit, illorum vero tantum, praecipua quae nobis videntur, mentionem facturi sumus, et eorum sententias I) qui vnam in Trinitate docuerunt *ὑπόστασιν* allegabimus. Sic vero docent PATRES CONCILII SARDICENSIS *) *μίαν εἶναι ὑπόστασιν ἣν αὐτοὶ οἱ αἱρετικοὶ ἔσταν προσαγορεύουσι, τὴν πατρὸς, καὶ τὴν υἱῶ, καὶ τὴν ἁγίου πνεύματος, καὶ εἰ ζήτοισιν τίς τῶν υἱῶ ὑπόστασις ἐστίν, ὁμολογῶμεν ὡς αὐτὴ ἦν ἡ μόνη τῶν πατρὸς ὁμολογούμενη.* „Vnam esse hypostasin, quam ipsi haeretici substantiam appellant, Patris, Filii, et Spiritus S. Et si quaerant quae-
nam sit filii hypostasis, fatemur, eam esse, quam solam esse
Patris omnes agnoscunt. „ Et paucis interiectis pergunt: *μίαν εἶναι ὑπόστασιν τῶν πατρὸς καὶ τῶν υἱῶ, vnam esse hypostasin Patris et Filii.* Et porro: *ἡμεῖς πιστεύομεν, καὶ διαβεβαιώμεθα, καὶ ἔτω νοῶμεν, ὅτι ἡ ἱερὰ Φωνὴ ἐλάλησεν, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἑσμέν καὶ διὰ τὴν τῆς ὑποστάσεως ἐνότητά, ἥτις ἐστὶ μία τῶν πατρὸς*

D 2

*) In Epistola Synodica quam apud THEODORETVM inuenies Hist. Eccles. L. II. C. VI. p. 595. T. III. Lutetiae Parisiorum 1642.

πατρός καὶ μίαν τῆ υἱῆ. „Nos credimus, et affirmamus et intelligimus, diuinam hanc vocem, ego et Pater vnum sumus, de vnitate hypostaficos, quae in Patre et filio vnica est. „ Et cum his ATHANASII verba plane conueniunt, quae ita fluunt: *μίαν λέγομεν ὑπόστασιν, ἡ γέμενοι ταυτὸν εἶναι, εἰπεῖν ὑπόστασιν καὶ εἰσὶαν. **) „ Vnam dicimus hypostafin, existimantes, idem esse dicere hypostafin et εἰσὶαν. „ Eodem modo hoc vocabulo EPIPHANIVS et CYRILLVS vsi sunt, neque inter Latinos defuerunt Patres, parem qui sententiam cum illis proposuerunt, vti HIERONYMVS testatur. **) Inter illos, II.) qui tres docebant ὑποστάσεις, BASILIVS primum numerandus, qui verbis quae sequuntur, mentem declarat: ***) Ἐπεὶ ἐν τῷ μὲν κοινῷ ἐν τῇ ἁγίᾳ τριάδι, τὸ δὲ ἰδιόζως ὁ λόγος ἐνεθεώρησεν ὁ μὲν τῆς κοινότητος λόγος εἰς τὴν εἰσὶαν ἀνάγεται, ἡ δὲ ὑπόστασις τὰ ἰδιόζως ἑκάστον σημεῖόν ἐστιν· ἀλλ' ἴσως εἰεταί τις μὴ συμβαίνειν τὸν ἀποδόθοντα λόγον, τῇ διανοίᾳ τῆς τῆ ἀποστόλου γραφῆς ἐν οἷς φησι περὶ τῆ κυρίας, ὅτι ἀπάντασμα τῆς δοξης αὐτῆ καὶ χαρακτηριστῆ τῆς ὑποστάσεως. Ἐι γὰρ ὑπόστασιν ἀποδοθέντα μὲν εἶναι τὴν συνδρομὴν τῶν περὶ ἑκάστη ἰδιωματίων ἀπολόγηται δὲ, ὡς περ ἐπὶ τῷ πατρὸς εἶναι τι τὸ ἰδιόζως ἐπιθεωρούμενον, δι' ἑ μόνος ἐπιγνώσκεται, κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, καὶ περὶ τῆ μονογενῆς τὸ ἴσον πιστεύεται. πῶς ἐνταῦθα τὸ τῆς ὑποστάσεως ὄνομα, τῷ πατρὶ μόνῳ προσμαρτυρεῖ ἡ γραφὴ τὸν δὲ υἱὸν μορφῆν λέγει τῆς ὑποστάσεως, ἐκ ἐν ἰδίῳ, ἀλλ' ἐν τοῖς τῷ Πατρὸς γνώρισμασι χαρακτηριστηρίζομενος· εἰ γὰρ ὑπόστασις τὸ ἰδιόζως τῆς ἑκάστη ὑπόστασεως σημεῖόν ἐστι, τῷ δὲ πατρὸς ἴδιος τὸ ἀγέννητος εἶναι ἀπολόγηται, μεμόρφωται δὲ υἱὸς τοῖς τῷ πατρὸς ἰδιώμασι, ἄρα διαμένει τῷ πατρὶ κατεξαιρέτων ἐπ' αὐτῆ μόνος τὸ ἀγέννητον λέγεσθαι. Ἐι περ τῷ ἰδιόζωτι τῷ πατρὸς καὶ ἡ τῷ μονογενῆς χαρακτηριστῆται

*) ATHANASIVS in Ep. ad ANTIOCH. T. I. P. II. p. 773. Edit. Paris. opera Monachorum Ordinis Benedictini an. 1698.

**) HIERONYMVS Ep. LVII. ad Damasum T. IV. P. II. p. 20. Edit. MARTIANAEL.

***) BASILIVS p. 299. Edit. FROB. opera Wolfgangi Musculi Basil. 1565.

ὑπάρχεις. ἀλλ' ἡμεῖς τὸτο φαμέν, ὅτι ἕτερον πληροῖ σικπὸν ἐν-
 ταῖδα τῷ Αποστόλῳ ὁ λόγος, πρὸς ὃν βλέπων ταύτας ἐχρήσατο
 ταῖς Φωναῖς δόξην ἀπάνγασμα λέγων, καὶ χαρακῆρα τῆς
 ὑποστάσεως. Οὐ περὶ ὁ ἀκριβῶς νηήσας εἰδὲν ἐνρήσει τῆς παρ' ἡμῶν
 εἰρημένους μαχομένους, ἀλλ' ἐπὶ τινος ἰδιαζέσης ἐνοίας τὸν λόγον
 διεξαγόμενον, ἔ γὰρ ὅπως διακρίθειν ἀπ' ἀλλήλων αἰ ὑποστάσεις,
 διὰ τῶν ἐπιφαινομένων σημεῖων ὁ ἀποστολικὸς πραγματεύεται λό-
 γος. » Quoniam igitur partim commune quid in sacra Tri-
 » de, partim proprium quid doctrina sacra contemplata est:
 » quod ad communionem quidem attinet ad τὴν ἐσίαν refer-
 » tur; ὑπόστασις vero proprium cuiusque signum est. Sed
 » opinabitur forsā quispiam redditam istam rationem non
 » conuenire cum intellectu ac mente Apostolicae Scriptu-
 » rae, quae de Domino inquit: Quoniam splendor est glo-
 » riae ipsius et character τῆς ὑποστάσεως. Si enim ὑποστα-
 » σιν exposuimus, competentiam esse proprietatum, qua-
 » tenus singulis personis singulae conueniant. Confessum
 » vero est, quod quemadmodum in Patre quiddam est, quod
 » separatim in illo consideratur, per quod solus agnoscitur:
 » ad eundem modum et de vnigenito credatur: quomodo
 » hic τῆς ὑποστάσεως nomen soli Patri Scriptura adscribit: Fi-
 » lium vero formam esse dicit τῆς ὑποστάσεως, non in propriis,
 » sed in patris iudiciis ac notionibus designatum. Si enim
 » ὑποστάσεως propria cuiusque substantiae nota est: Patris au-
 » tem proprium esse liquet, quod ingenuus est: formatus
 » vero filius est per Patris proprietates: igitur quod Patri
 » peculiare est, videlicet ingenuum esse, soli remanet. Si-
 » quidem per propriam Patris notam vnigeniti quoque sub-
 » stantia designatur. Verum ad ista nos hoc dicimus, quod
 » hic sermo ad alium scopum ab Apostolo dirigatur, ad quem
 » intentus istis ille vocibus vsus est, cum gloriae splendorem
 » et ὑποστάσεως characterem Christum esse dixit: quem qui-
 » dem si diligenter quis cognouerit, nihil illum iis, quae a
 » nobis dicta sunt repugnare, sed ad singularem ac separa-
 » tum quendam intellectum attemperatum esse Apostoli ser-
 » monem deprehendet.», Addamus adhuc verba THEODO-

RETI *). ὡς περ τὸ (ἀνθρώπος) ὄνομα κοινόν ἐστὶ ταύτης τῆς φύσεως
 ὄνομα, ἔτω τὴν θεῖαν ἔσιν τὴν ἀγίαν τριῖδα σημαίνειν εὐλήφα-
 μεν. τὴν δὲ γε ὑπόστασιν προσώπου τινος εἶναι δηλωτικὴν οἶον ἢ τῆ
 πατρὸς, ἢ τῆ ἀγίης πνεύματος. Τὴν γὰρ ὑπόστασιν καὶ τὸ πρόσω-
 πον καὶ τὴν ἰδιότητα ταύτων σημαίνειν φαμέν τοῖς τῶν ἀγίων πατέ-
 ρων ὁμοῖς ἀκολουθεῖν. „Sicut nomen, homo, commune est
 „toti huic naturae: ita diuinae substantiae nomen sanctam
 „Trinitatem significare accepimus: hypostasin vero perso-
 „nam aliquam designare, nempe vel Patris, vel Filii, vel Spi-
 „ritus Sancti. Nam hypostasin et personam, et proprie-
 „tatem, idem significare docemus, sanctorum Patrum do-
 „ctrinam sequentes. „ CYRILLVS **) hanc mouet quae-
 „stionem πόσας ὑποστάσεις ἐπὶ τῆς θεότητος ὁμολογεῖς; „quot
 personas in diuinitate profiteris? statimque respondet, τρεῖς
 πατέρα, υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα. Plura hic facili negotio dare
 potuiffemus, nisi et religioni nobis duceremus lectoris abu-
 ti patientia, et nos ipsi nisi persuasi simus lites olim inter
 orthodoxos etiam Patres de hoc vocabulo commotas fa-
 tis ex his, quae dicta sunt, posse cognosci. Neque hoc il-
 lum, qui recte dicta pensitauerit, latere amplius poterit,
 omnibus hisce litigiis superfedere eosdem potuisse, rite si
 animi cogitata expressiffent, cautiusque circumscripsiffent.
 Controuersiam quidem illam acerbis olim agitatum, no-
 stram nunc facere nolumus, interim paucis eam componi
 posse, si quid nostri est iudicii, putamus. Omnis ad voca-
 bulum ὑπόστασις, res redit, hanc vocem cum vocabulo ἐσίας
 plane confuderunt, hinc μίαν, hinc τρεῖς ὑποστάσεις docue-
 runt. Hinc alii, quibus ὑπόστασις idem fuit ac ἐσία essentia,
 vnicam ὑπόστασιν concesserunt, alii vero, quibus ὑπόστασις et
 πρόσωπον fuerunt Synonyma, tres ὑποστάσεις affirmare, haud
 dubitarunt. Postquam vero ipsi viderunt voces ὑπόστασιν καὶ
 πρόσωπον, minime vero ἐσίαν esse ἰσοδυναμέσας acquieue-
 runt. Et sic rectius quidem factum affirmamus, quare GRE-

G O R I I

*) Dialogo I. T. IV. p. 5. et 6. Edit. iam cit.

**) CYRILLVS in Expof. orthodox. fidei Edit. cit.

GORII NAZIANZENI testimonium *) adhuc tantummodo addere placet: Θεὸς δὲ ὅταν εἶπω, ἐν Φαλί περιεγράψθῃ καὶ τρισί. Τρισὶ μὲν, κατὰ τὰς ιδιότητας ἦγεν ὑπόστασις εἴ τιμι Φίλαν καλεῖν, εἴτε πρόσωπα (ἐδὲν γὰρ περὶ τῶν ὀνομάτων ζυγομαχῆσμεν, ἕως ἂν πρὸς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν αἱ συλλαβαὶ φέρωσιν) ἐν δὲ, καὶ κατὰ τὸν τῆς ἑσίας λόγον, εἴτ' ἐν θεότητι. „Deum portor cum dico, vno eodemque triplici lumine perfringamini: triplici quidem, quantum ad proprietates, siue hypostasas, si cui haec vox magis arridet, siue personas (neque enim de vocabulis diffidebimus, quamdiu syllabae ad eandem sententiam ferent,) vno autem quantum ad essentiae, hoc est diuinitatis rationem.,

§. XIII.

Parata itaque via, inoffenso nunc pede in oraculi nostri explicatione progredi nobis licebit. Ex supra iam adductis, SVIDAM minus ita scribentem errasse, luculenter patet: **) ὑπόστασις κυρίως τὸ κατ' ἐαυτὸ ἰδιοσυστάτος ὑφιστάμενον. Ἔστιν ἔν προῶγμα ὑφέςος τε, καὶ ἑσιῶδες, ἐν ᾧ τὸ τῶν συμβεβηκότων ἀθροίσμα, ὡς ἐν ἐνὶ ὑποκειμένῳ προῶγματι καὶ ἐνεργείᾳ ὑφίστηκεν. „Proprie hypostasis vocatur id, quod per se subsistit. Est igitur res et subsistens, et essentialis, in qua congeries accidentium tanquam in vno subiecto, re, et actu subsistit., His verbis auctorum testimonia citata minus videntur contrariari; neque vsus apud LXX. INTERPRETES obuius, iisdem repugnat. Hoc tamen fateri debemus ὑποστάσεως vocabulum eo sensu, quo nostro in loco adhibetur apud autores profanos non occurrere, saepius vero apud Patres. Satis vero cum constat, quanta mala olim ex verborum quadam incuria fuerint orta, cautius omnino nobis in illorum explicandis sententiis incedendum, et ante omnia rite inquirendum, vtrum ipsis ὑπόστασις idem ac ἑσία, an vero ὑπόστασις ac πρόσωπον vnum idemque. Latini dicō-

*) Orat.ione XXXIX. p. 630.

**) T. III. p. 559. Edit. cit.

σεότηλα τῆς παρ' αὐτοῖς γλώττης καὶ ὀνομάτων περὶαν *) com-
 modo vocabulo destituti et ἑσῖαν et ὑπόστασιν per unam ean-
 demque vocem, scilicet substantiam transfulerunt, sed mi-
 nus sane recte. Οὐσία enim significat duce MARTINO CHE-
 MNITIO **) naturam, quae multis indiuiduis communis
 est, et totam essentialē proprietatem singulorum conti-
 net, ὑπόστασις vero est substantia singularis seu indiuidua,
 quae constat natura communi, et praeterea a caeteris omni-
 bus eiusdem naturae singularibus seu indiuiduis, certis qui-
 busdam proprietatibus, non quidem essentialibus sed per-
 sonalibus, seu characteristicis, sicut DAMASCENVS loqui-
 tur, seu ἀφοριστικῶς sicut IVSTINVS inquit, discreta in se et
 per se perfecta subsistit, ita vt nec pars sit alterius, nec in alio
 sustentetur. Et haec in genere. Nunc autem ad Deum
 Trinum haec dicta applicata verbis SVICERI propone-
 mus. ***) „Οὐσία quando de Deo vsurpatur, est id, quod li-
 „cet pluribus sit communicatum hypostasibus, quae in eo
 „tanquam toto quodam subsistunt, est tamen ipsum quoque
 „vel maxime vnicum ac singulare, neque de personis illis
 „dicitur, vt totum de partibus, cum sit ἀμερῆς, neque vt ge-
 „nus de speciebus, nam personae sunt indiuiduum non spe-
 „cies: neque vt species de indiuiduis, cum ipsa quoque
 „ἑσῖα vt dictum est vel maxime sit indiuiduum: ac propter-
 „ea sic praedicandi modus nec ratione explicari potest,
 „cum sit admirabilis, nec exemplo declarari cum sit singu-
 „laris. Analogice tamen adumbrari potest, si dicamus dif-
 „ferre personam ab essentia tanquam angustius ab eo, quod
 „patet latius, ac proinde terminos hos non esse recipro-
 „cos., Et quid quaeso aliud pii nostri Confessores profi-
 tentur? „Credendum esse scribunt ****) sine vlla dubitatio-
 ne,

*) Sic iudicat GREGORIVS NAZIANZENSIS Orat. XXI. in
 laudem ATHANASII p. 395.

**) in elegantissimo libello de duab. natur. in Christo, L. 1600. 4. p. 38.

***) In Thesaurο Eccl. T. II. p. 517. Edit. cit. sub voce ἑσῖα.

****) in Aug. Conf. de Deo p. 9. Edit. Adami Rechenbergii, L. 1705. 8.

ne, quod sit vna essentia, *ἑστία* diuina, quae appellatur et
 „est Deus aeternus, incorporeus, impartibilis, immensa po-
 „tencia, sapientia, bonitate, creator et conseruator rerum
 „omnium visibilium et inuisibilium, et tamen tres sint per-
 „sonae (*ὑποστάσεις*) eiusdem essentiae et potentiae, et coae-
 „ternae, Pater, Filius, et Spiritus S. Et nomine Personae Pa-
 „tres Concilii Nicaeni vti, haud dubitarunt, ea quidem signi-
 „ficatione, qua in hac causa Scriptores Ecclesiastici illud ad-
 „hibuerunt, vt non partem, aut qualitatem, in alio, sed
 „quod proprie subsistit, significet. Nunc igitur verba Apo-
 „stoli nostri, quibus *Christum filium Dei* *χαρακτῆρα τῆς ὑποστά-
 „σεως αὐτῆς* vocat, ita cum SEBASTIANO SCHMIDIO trans-
 ferenda putamus: „Filius Dei est imago expressa personae
 „illius, scilicet Dei Patris, et neutiquam illos, qui *ὑπόστασις*
 „per Personam et substantiam exprimere solent, reprehen-
 „sione quadam dignos iudicamus.„ Quid enim est perso-
 na? Est substantia prima, vt SVICERVS, loco saepius citato,
 loquitur, intelligens, incōmunicabilis, non pars alterius,
 nec ab alio sustentata, et hac ratione admitti potest sub-
 stantia. Nos tamen sequentibus permoti rationibus ele-
 gimus personam. Quia *Christus* dicitur *χαρακτῆρ τῆς ὑπο-
 στάσεως αὐτῆς* *χαρακτῆρ* vero imago, est nomen relatum et
 praesupponit omnino correlatum vel fundamentum siue
 archetypum cuius imaginem repraesentat et exprimit. *Οὐσίαν*
 essentiam *Dei Patris*, *Christus* in imagine repraesentare ne-
 quit, quia eandem numero essentiam cum *Patre* et *Spiritu*
S. habet communem. Πάντα enim inquit *Christus* Io. XVI,
 15. ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμὸν ἔστι, et Io. X, 30. iterum pronunciat
Christus, ἐγὼ, καὶ ὁ πατὴρ, ἓν ἑσμεν, quam eandem sententiam
Filii Dei, et alias Theologi nostri, recte ex nominibus, at-
 tributis, operibus, et cultu diuino adstruere solent. Ex
 quibus euincitur: si *Christus* eandem cum *Patre* habet es-
 sentiam, quomodo imago illius ratione essentiae dici pot-
 est? Imago cuiusdam rei, non est res ipsa. Necessario er-
 go differentia quaedam intercedit inter illum, qui imagi-
 nem

nem refert, et istum, cuius imago refertur. *Pater et Filius* non ratione essentiae, sed personae inter se differunt, hinc merito nostro in loco adhibendum erit vocabulum personae. Mirifice deinde nostram sententiam confirmat ipsum vocabulum ὑπόστασις; ὑπόστασις duce SVIDA, *) τὸ ἰδικὸν παρὰ τὸ κοινὸν est proprium, a communi distinctum. Κοινότης γὰρ ἐστὶν ἡ φύσις ἐκάστου πράγματος. Ἰδία δὲ εἰσὶν αἱ ὑποστάσεις, αἶον φύσις, τῆτ' ἐστὶ, εἶσα μία ἡ θεότης, γ' ὑποστάσεις, πατὴρ, υἱός, καὶ ἅγιον πνεῦμα, τρεῖς πρόσωπα, ἡ γένε χαρᾶκτῆρες, μία δὲ εἶσα, καὶ γένος. Commune enim est natura cuiusque rei, propriae vero sunt substantiae, ut quae naturae insunt, hoc est, Deitas est essentia vna, hypostases vero tres: *Pater, Filius, et Spiritus S.* Tres personae, id est characteres, vna vero natura et genus. Adeoque proprium personae patris est non generatum esse, *Filii* generatum esse a *Patre*, et *Spiritus S.* procedere. Hoc respectu putamus *Filium* a *Patre* distinctum esse et dici posse imaginem illius personae, non vero essentiae, quae est communis tribus personis. Haec doctrina tandem non noua, sed antiquissima, et iam pridem Patrum sententiis, confirmata, illi enim licet mox ὑποστάσεως, mox πρόσωπα vocabulum adhibuerint, libere tamen tandem haec vocabula nihil inter se differre, professi sunt, uti ex testimoniis supra allegatis videre licet. Et habemus omnino cur eorum testimoniis haud parum habeamus fidei, quo propiores enim adhuc fuerunt temporibus Apostolorum, **) eo aptiores omnino eosdem ad oracula N. T. rite exponenda fuisse, in dubium qui vocare velit, putamus esse neminem. Et sicut nobiscum conspirant antiquiores Theologi, ita nec suo recentiores nobis desunt con-

*) L. c. p. 560.

**) Pluribus hoc demonstravit SIGISMUNDVS BASCHIVS in peculiari Dissertatione de Interpretatione Noui Testamenti ex Patribus Apostolicis L. 1726. habita.

consensu e. g. SEB. SCHMIDIVS, *) ABRAHAMVS CALOVIVS, **) BALTHASAR MEISNERVS, ***) CHRISTIANVS SCHOETTGENIVS, †) IOANNES BRAVNIVS, ††) CONRADVS HORNIVS, †††) BROCHMANNVS, ††††) et alii. Ex quibus omnibus patet, ὑποστάσεως vocabulum nostro in loco merito per personam esse exponendum.

§. XIV.

Haec igitur sunt, quae ad explicationem vocum χαρκτηρος et ὑποστάσεως monenda nobis visa sunt. Non equidem nos latet, dari quosdam, qui praeter alia subsidia ad Textum N. T. graecum penitius enucleandum, praecipuum quoddam in collatione phrasum hebraearum quaerant, quia quamplurimae Noui Testamenti locutiones, apud profanos autores vel plane non, vel certe alio sensu occurrant, inter locutiones vero graecas Noui, atque V. T. hebraeas, plerumque similitudo quaedam deprehendatur. Neque et nos negamus, lectorem graeci codicis Foederis Noui, hebraeam linguam non ignorare posse. At enim vero, autoritas illorum, qui plane omnes phrasas graecas cum hebraeis conferendas, atque ex iisdem explicandas statuunt, nos ad assensum haud rapit, maxima enim eorum rationes

E 2

con-

*) in Commentario in Epist. ad Ebraeos ad h. l. p. 34. Edit. Lips. 1722. 4.

**) in Bibl. illustratis ad h. l.

***) in Philosophia sobria P. II. C. 2. Quaest. 3. p. 417. Wittebergae 1623. 8.

†) in Miscell. Lips. T. I. Obseru. XVI. p. 182.

††) in Comment. in Epist. ad Ebraeos ad h. l. p. 54. Amst. 1705. 4.

†††) in Expositione literali Epist. ad Ebraeos ad h. l. p. 15. Brunsvigae 1655. 4.

††††) in Commentario ad h. l. Hafniae 1706.

concludendi adhuc indigere videntur probatione. Non satis prone fluit, in hac vel illa formula loquendi Noui Testamenti similitudo quaedam linguae hebraeae occurrit, hinc stilus Noui Testamenti ad istas Hebraeorum formulas est explicandus. Hoc posito principio, nihil plane nos impedit, quo minus eodem sane iure non solum ad linguam hebraeam sed etiam ad *Syriacam, Chaldaicam, Latinam, Gallicam*, et alias, Noui Testamenti stilum exigendum esse, affirmare possemus, quoniam, quod nullus negauerit, multae sanae in Nouo testamento dantur locutiones, quae cum linguis illis quandam habent similitudinem. Neque aliter fieri potest: sunt enim principia quaedam, quae vniuersalia dicuntur, omnibusque in linguis locum habent. Sed sic viris illis doctissimis aut concedendum, quod in explicando Noui Testamenti textu graeco, semper ad linguas, quas allegauimus recurrendum, quod tamen maxime incongruum putamus, quomodo enim phrasae graecae ex lingua gallica, vel latina, vel Italica, vel alia, rite explicari possint? licet forsitan aliquo modo illustrari, id quod tamen vel maxime caute, nisi aliorum excitare velis risum, agendum, aut concedendum principium illorum haud firmo satis niti fundamento. Ne vero haec omnia frustra dixisse, videamur, operam *viri* cuiusdam *Doctissimi*, quam etiam circa vocabulum *χαρακτήριος* ad genuinum eius sensum ex phrasibus hebraeis eruendum adhibuit, exempli loco repetere, nobis liceat. Coniungit *Vir Celeberrimus* *ἀπαύγασμα*, et *χαρακτήριος* et binas adesse in lingua hebraea locutiones, quae graecis hisce a *Paulo* adductis exacte respondeant, affirmat. Quoniam vero prior cum voce *ἀπαύγασματος* vt ipse fatetur inprimis conuenit, hac misa facta, alteram tantum ex istis hebraeorum locutionibus, vtrique Paulinae, respondentem, allegamus. Est vero illa **קלסתר מני** qua quidem, vt *Viri Celeberrimi* verbis vtat, innuitur similitudo cum splendore coniuncta, ex vnus facie in alterius faciem deriuata. Hanc loquendi ratio-

rationem ter in TARGVM IOBI, vbi vultum simpliciter denotet, occurrere probat *Auctor Clarissimus*, neque etiam significationem illam *Talmudistis*, aliisque *Rabbinis* esse infrequentem, variis stabilire studet exemplis, sic enim pergit: in Codice *Bava mezia* fol. 87. i. narratur traditio, gentiles noluisse credere, quod *Abraham* et *Sara* aetate confecti, filium suscipere potuerint: *Abrahamum* vero vt fidem huic rei faceret, primores ipsorum ad conuiuium ablactationis, de quo Gen. XXI, 7., conuocasse. Tum quidem singulari quodam miraculo contigisse, vt ex vberibus *Sarae* lac profluxerit, מִן נַחֲפָךְ קִלְסְתָּר פְּנִים מִן נַחֲפָךְ קִלְסְתָּר פְּנִים exteriorque faciei forma in *Isaaco* ita statim immutata fuerit, vt ipse *Abrahamo* similis apparuerit. Et rursus: *RASCHIVS* ad verba ipsa Gen. XIII, 8. vbi *Abrahamus* *Lothum*: ne sit contentio inter nos אֲנַחְנוּ אֲחִים אֲנֹשִׁים אֲנֹשִׁים quoniam viri fratres nos sumus, מְרִישׁ אַנְדָּה, siue explicationem aliquam allegoricam adducit, quae sic habet: דּוֹמֵין קִלְסְתָּר דּוֹמֵין קִלְסְתָּר similes sibi fuerunt quod ad externam faciei constitutionem spectat. Et denique eiusmodi מְרִישׁ אַבְכִּיר habetur etiam in *TALKVT* ad Gen. XXIV, 31. fol. 30. 4. vbi *Laban* *Elieserum* *Abrahami* seruum ideo tam honorifice inuitasse perhibetur: שְׂהִיָּה סְבוּר שְׂהִיָּה אַבְרָהָם שְׂהִיָּה קִלְסְתָּר שְׂהִיָּה קִלְסְתָּר quia putauerat ipsum esse *Abrahamum*, quippe cui facie similis erat. Has locutiones omnes proprie de facie quadam hominis externa agere, apparet. Cum vero nostro in loco non de externa corporis *Christi* facie, nec fulgore illius externo, sed de imagine *Dei Patris*, quam in *Filio* expressit, sermo sit, aliis hunc concludendi modum locutio hebraea מִן קִלְסְתָּר מִן קִלְסְתָּר denotat faciem externam, hinc vocabulum graecum *χαράκτις* imaginem denotat, diiudicandum relinquimus,

§. XV.

Habet vero et hoc nostrum dictum, cum reliquis quibus

E 3

diui-

diuinitas *Christi* adstruitur oraculis, commune, vt non solum iam olim prauissimis pessimorum hominum, vt *Arianorum*, *Samosatenorum*, *Pelagianorum*, *Tritheitarum*, *Socinianorum*, et qui illis fauerunt, detorsionibus ac in versionibus fuerit contaminatum, sed et ex recentioribus dantur quamplurimi, qui sicut alia, S. Codicis oracula, ita et hoc imprimis inuertere, alium plane sensum eruere, et illam quam habet probandi autoritatem, ipsi denegare, haud sibi religioni ducunt. Cramben bis, et saepius coctam apponemus, si straminea veterum illorum veritatis coelestis hostium argumenta, a *viris doctissimis* iam dudum luculenter et solide explosa, denuo refellere conaremur. Mittimus itaque somnia haereticorum veterum, mittimus deliramenta LAELII, et FAVSTI SOCINI, GEORGII ENIEDNI, ION. DE BUCOWICE, SCHLICHTINGII, aliorumque *Socini* adhaerentium. Neque etiam ex recentioribus IOAN. CALVINI, aut HYGON. GROTII detestabiles sententias, quas tam peculiaribus libris, quam data quauis occasione *Celeberrimi Theologi* refutarunt, rursus sub examen vocabimus. Sed in praesenti imprimis ad illos nos conuertimus, quorum quidem errores satis iam cogniti, non tanta tamen ac priores opera explosi.

§. XVI.

Primus, qui nobis minus recte in explicacione nostri oraculi ex recentioribus versatus videtur, est celeberrimus inter Remonstrantes Theologos PHILIPPVS a LIMBORCH. Quid enim volunt illius verba, quae habet in Commentario suo ad h. l. *) Postquam (*Christus*) cruento suo sacrificio, nos a peccatorum reatu liberando, plenamque eorum remissionem peccatorum nostrorum purgationem perfecit, summam ac Deo proximam dignitatem,

*) Comment. in Epist. ad Ebraeos, Roterodami 1710. p. 540.

tatem, et in omnia imperium est adeptus, non aliter ac se Deo in excelsis coelis in throno maiestatis sedenti a dextris affideret. Sed quo modo quaeso verba haec cum illis quae statim priora sequuntur conueniunt? Deus hic vocatur substantia, Christus character, quia sicut forma ab archetypo impressa, ipsum nobis archetypum repraesentat, ita Christus nobis repraesentat Deum, ita vt Christum contemplantes in illo ipsum Deum Patrem contemplemur: quod et ipse testatur Io. XIV, 9. qui me videt, videt et Patrem. Nonne hic LIMBORCHIVS sibi aperte contradicit, eumque debitum, quem Christo honorem vna manu tribuit, altera quasi rapit? Quomodo haec quaeso inuicem possint conciliari, quicumque Christum, ille Deum ipsum contemplatur, et qui eundem Christum videt non aeternum videt Deum, sed talem, qui post perfectum opus redemptionis summam, ac Deo proximam dignitatem, est adeptus. Deum esse, et non aeternum esse, neuiquam possunt esse simul vera. Facit adeoque LIMBORCHIVS aperte cum Photinianis, qui προπαρξιν *) siue praesistentiam filii Dei ante conceptionem e Spiritu S. ac natiuitatem e Maria etiam clarissimis Scripturae locis reclamantibus, negare haud dubitant. Porro non minus aperta in his verbis latet contradictio, quando LIMBORCHIVS statuit, Christum post passionem dignitatem Deo proximam adeptum fuisse. Non audet contra luculentissima Pauli verba Christus est χαριστής της υποστάσεως τῆ πατρὸς, negare Christum esse Deum, sed quam inepte non veretur dicere, Christum accepisse proximam Deo dignitatem, cum tamen, illum, qui tantum haberet dignitatem Deo proximam, non posse esse Deum ipsum, vel imperitissimus possit cognoscere. Paucis:

*) Solidissime προπαρξιν Christi demonstratam inuenies in ABRAHAMI CALOVII demonstratione inuicta praesistentiae filii Dei ante Marianae et ante mundanae. Witteb. 1654. 4.

cis : fatis luculenter infensissimum suum erga diuinitatem *Christi* animum his propositionibus LIMBORCHIVS dedit declaratum, cum veritatem diuinam licet eandem euertere haud posset, pessime tamen impugnare haud dubitauerit.

§. XVII.

Huic audacissimum IO. CLERICVM adiungemus, qui saepius, ita et hunc Scripturae S. locum detorquere, laborauit. In hoc vero nostro loco inuertendo, ita procedit : Loca PHILONIS supra a nobis citata adducit, iisdemque cum album suum adiecerit calculum, ita pergit : *) „Cum igitur ἐκμαγεῖον sit idem ac character, φύσις et ὑπόστασις etiam idem erunt. Ac sane filius Dei, etiam quatenus homo, est splendor gloriae patris, cum magnitudine miraculorum diuinam potentiam expresserit; et imago impressa eius substantiae, quia summas eius virtutes refert. De natura autem humana oportet loqui diuinum scriptorem, vt possent hebraei intelligere vera ab illo dici; hanc enim solam videre licet, nec imago aut splendor potest dici apud homines, quod ab iis nequam cernitur. „ Alia possent hanc in rem afferri, quae breuitatis causa omittimus. Mira certe concludendi ratio. Si CLERICO fides habenda nunc *Apostolus* in verbis hisce nostris stoicam mentem prodit suam. Audiamus verba, quae paulo ante ad eundem locum profert. Multa huic scriptori communia esse, scribit, cum PHILONE ALEXANDRINO, obseruauit vir summus HVG. GROTIUS. Sequitur itaque et hic GROTIUM suum saepissime in litteras diuinas iniurium. Concedimus ipsi apud PHILONEM occurrere vocabulum χαρακτήρ, concedimus ibidem

*) In Notis ad Henr. Hammondi N. Test. ad h. l. Amstd. 1698. fol.

dem imaginem expressam significare, adeoque testimonia PHILONIS ad significationem vocis *χαρακτῆρας* determinandam omnino valere, et hunc in finem illius verba supra allegauimus. Sententiae vero PHILONIS prorsus non subscribimus, sed eundem, loco citato, crassissimum STOICORVM errorem, quo animos hominum, partes ex essentia Dei decerptas, putabant, propagare, pronunciamus. Ex eodem fonte scribit MANILIUS L. IV. 891.

- - -
Noscere mundum

*Iam possunt homines, quibus est et mundus in ipsis,
Exemplumque Dei quisquis est in imagine parua.*

Et SENECAM luculenter hominem *Dei* partem vocare constat; *) quid est, inquit, cur non existimes in eo diuini aliquid existere, qui *Dei* pars est? Ex ANTONINO, PLATONE, et EPICTETO plura eiusmodi testimonia adducere possemus, si nugis hisce chartam implere animus esset. **) Illud certo certius est et PHILONEM in absortiam hanc iurasse sententiam. Cui vero vel somnianti in mentem venerit, ex his, quae apud PHILONEM habentur, et quae *Paulino* nostro in loco occurrunt, toto coelo a PHILONIS verbis differentibus, colligere quempiam velle, *Paulum* cum PHILONE multa habere communia. Probe scimus, quod homo a *Deo* creatus sit ad illius imaginem, sed nusquam illum diuinae essentiae particulam accepisse, asseritur. Absit ergo impia CLERICI opinio, qua *Apostolum* ex sententia STOICORVM loqui putat. Et inde etiam reliqua CLERICI somnia suam trahunt originem. Argumenta vero, quibus hic Philosophus, sententiam quod

F

Apo.

*) Ep. 92.

**) Adduxit hoc eruditissimus LYDŌV. CHRISTIANVS CRELLIUS in Dissert. cui-inscriptio τὰ τῆ ἐπιτήτης ὑπερσοφία, καὶ ἀσοφία, Lips. 1716. §. 5. p. 7. sqq.

Apostolus loco in nostro de humana tantum *Christi* natura loquatur, leuissima mirari satis haud possumus. Oportet, inquit CLERICVS, scriptorem diuinum de natura *Christi* humana loco in nostro loqui, ratio, vt possent *Hebraei* intelligere vera ab illo dici, hanc enim solam videre licet, nec imago aut splendor potest dici apud homines, quod ab iis nequaquam cernitur. Egregia conclusio, quid iudicarent tirones, si pari ratione concludere vellem, virtutes non possunt videri E. de illis haud sermo instituendus. CLERICVS non amplius est in viuis, Ergo de illo nemo loqui potest. CLERICVS si verba, quae oraculum nostrum et antecedunt, et consequuntur, penitius cogitasset, *Apostolum* non de humana *Christi* natura loqui, dubio procul cognouisset, nam, num *Deus* per *Christum* ἐνεσχεον mundum condidit? competatne *Christo* tanquam filio hominis, φέρεται τὰ πάντα τῷ ἡματι τῆς δυνάμεως αὐτῆς. Fuitne *Christus* secundum humanam naturam *Patris* Coelestis? Eratne *Christus* cum *Paulus* has ad *Ebraeos* exararet literas visibili ratione inter homines, poteratne ab iisdem corporeis oculis conspici? et vt imago *Patris* cognosci? Adeoque et sententiam et argumenta CLERICI cadere, deprehendimus, interim his ipsis quorumnam castra sequatur, satis prodidit CLERICVS. Famosus enim ille *Socini* assecla PETRVS STATORIVS eandem nostri oraculi proposuit explicationem. Negauit *Christum* secundum Deitatem esse imaginem *Patris* sui, quia visibilis non sit, ideoque *Patrem* repraesentare nequeat. Sed refutauit has nugas CALOVIUS in *Bibl. illustr.* hinc otium nobis fecit.

§. XVIII.

Audiamus et tandem haud obscurum Saeculi nostri virum L. M. ARTEMONIVM siue SAM. CRELLIVM, qui etiam nouam dicti nostri explicationem excogitauit, qua vero nihil magis, quam *Christum* diuinitate sua exuere cogita-

gitarit. Verba eius ita se habent: *) „Vox *ὑπόστασις* in scriptis „N. T. (fortassis etiam apud LXX Interpp.) et in hac Epistola ad *Ebraeos* non sumitur scholastico aut philosophico sensu, sed de hominibus sumpta, significat eorum in fide, de Deo autem sumpta, eius in promissis praestandis, constantiam. „ Prouocat deinde ad Hebr. III, 14. et C. XI, 1. 1. Cor. IX, 4. producit etiam locum POLYBII de HORATIO COLITE, supra a nobis allegatum. Nos, vocabulum *ὑπόστασις* etiam constantiam seu perseuerantiam indicare uti supra, ita et nunc, concedimus, sed *ὑπόστασις* de Deo sumptam constantiam in promissis praestandis denotare adhuc merito dubitamus. Quid, quod? cum CRELLIUS ipse nullis hanc suam excogitatam sententiam argumentis corroborauerit, et nos nullam aliam, cur *ὑπόστασις* vocabulum de Deo sumptum, ita accipiendum, causam deprehendamus, quam ut haberet CRELLIUS quo et ex oraculo nostro Diuinitatem *Christi* proscriberet, sententiam hanc tanquam impiissimam reiicimus, nulli dubitantes, impiam quandam opinionem, nullisque argumentis munitam recensere, idem esse ac refutare.

¶ XIX.

Priusquam finem nostro imponamus labori, et adhuc de vocabulo *ἀυτῆ* monenda quaedam videntur. Non enim, quod sane mireris, defuerunt tam peruersae rationis homines, qui illud *ἀυτῆ* in verbis nostris: *ὅς ἂν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτῆρ τῆς ὑποστάσεως ἀυτῆ* ad vocem *ἀπαύγασματος* retulerint. Fecit illud ENIEDINVS Socinianus haud ignotus, verbaque Pauli ita fuit elocutus „*Christus*. est splendor gloriae et character substantiae illius splendoris. „ Sed primo nihilominus *Christo* diuinitas concedenda, nam gloria *Dei* et *Deus* sunt vnum idemque, si itaque *Christus* est ima-

*) vid. Initium Euang. *Iohannis* ex antiquitate Eccl. restitutum p. L. M. Artemonium 1726. p. 99.

imago substantiae gloriae diuinae, quid aliud erit quam ipse *Deus*. Porro Natura Pronominis Relatiui aliquid postulat, ad quod referatur, iam vero ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαριότητος τῆς ὑποστάσεως sunt propositiones, quae per αὐτὸ ad aliud referuntur, ergo posterior non ad priorem potest referri. Tandem est regula Hermeneutica satis trita, quotiescunque *Deus* distinguitur a *Filio*, toties prima Deitatis persona intelligenda est, adeoque satis clare patet, vocabulum αὐτὸ ad τὸν πατέρα esse referendum.

§. XX.

Et haec sunt, L. B. quae de genuina uocum χαριότητος καὶ ὑποστάσεως significatione earundemque varia per varios facta detorsione adducenda duximus. Gratum nobis erit futurum, si quaedam scripta sint, quibus calculum tuum adiicere haud dubites, neque uero et nos ingratos habebis, si errores, qui forsitan irrepserunt, beneuole monere, nosque ita regere sustineas. Quod reliquum, Deum precamur, uelit diuinam de Diuinitate *Christi* ueritatem, et nostro in oraculo tam luculenter comprobata, in dies magis, magisque dare confirmata, quo tandem et illi, qui adhuc inferiores Diuinitatis *Christi* hostes sunt, eundem ut DOMINVM, DEVMque aeternum colere ac uenerari commoueantur.

COROLLARIA.

I.

Recte illi de sensibus docere uidentur, qui eosdem fallere negant.

II.

Gradus certitudinis in cognitione Physica non facile adsurgit ultra probabilitatem.

III.

Hinc metallorum generatio non nisi probabiliter potest demonstrari.

IV.

Omnis spes siue uera, siue falsa, cum uoluptate quadam est coniuncta.

EO - Beg 2002

01 A 6739

ULB Halle
003 096 890

ULB Sachsen-Anhalt
Ausgegeben

Datum: 2008

Sb.

D.

Reh. ✓

Mi. 46

m. 2
DISSERTATIO PH
DE
GENVINA V
XAPAKTHP ET
NOTIO
AD ILLUSTRAND
EBR. I. v.

QVAM
INCLVTI PHILOSOPH
AVCTORITATE ET
D. IV. NONARVM APRILIS A
PLACIDAE ERVDITORVM
SVBMITTE
M. CHRISTOPHORV
MOLLE
FREIBERGEN
RESPONDI
IOANNE GOTTLIC
NAÜNDORFF.
S. S. THEOL. ST

LIPSI
EX OFFICINA LANG

